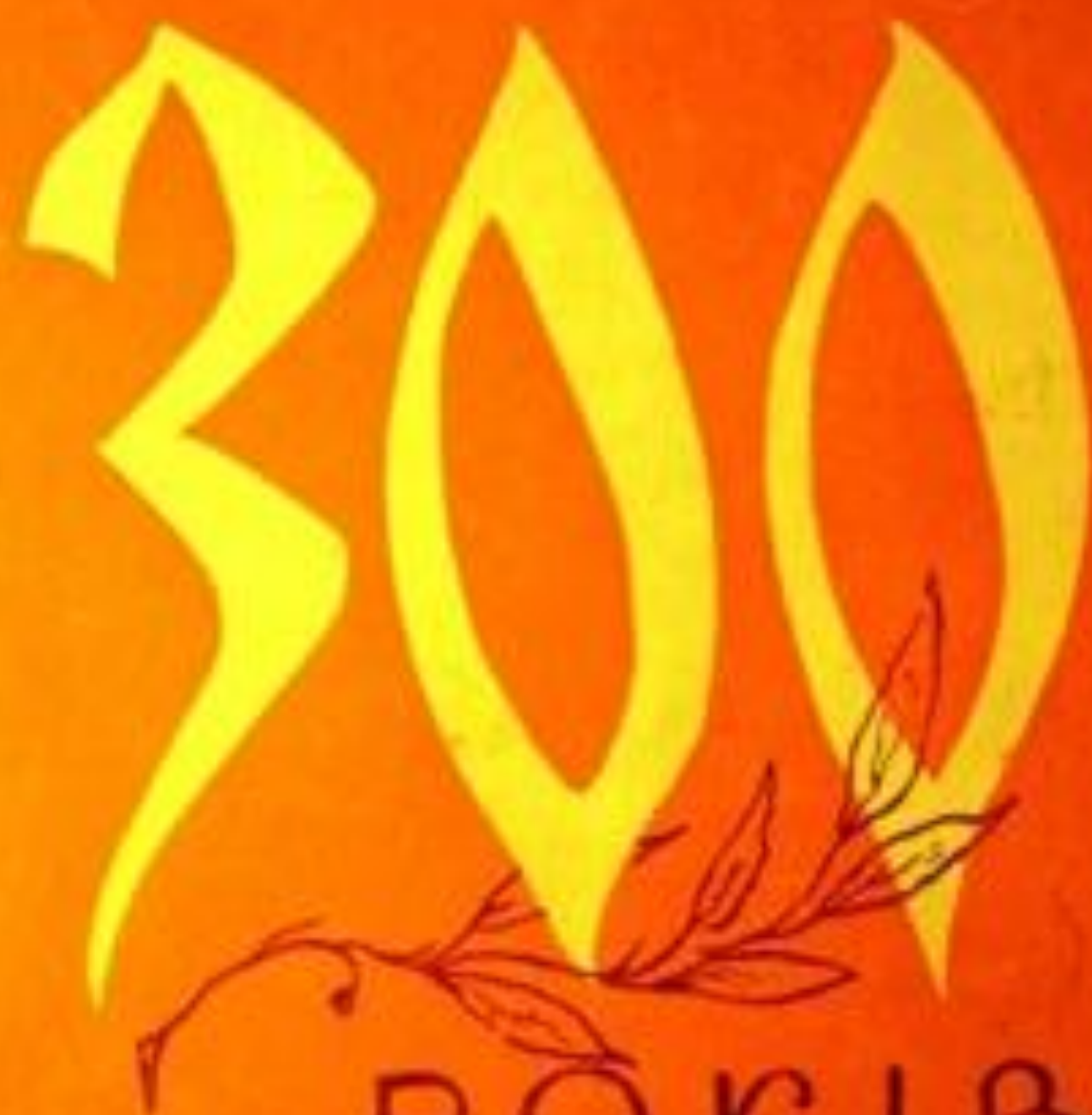
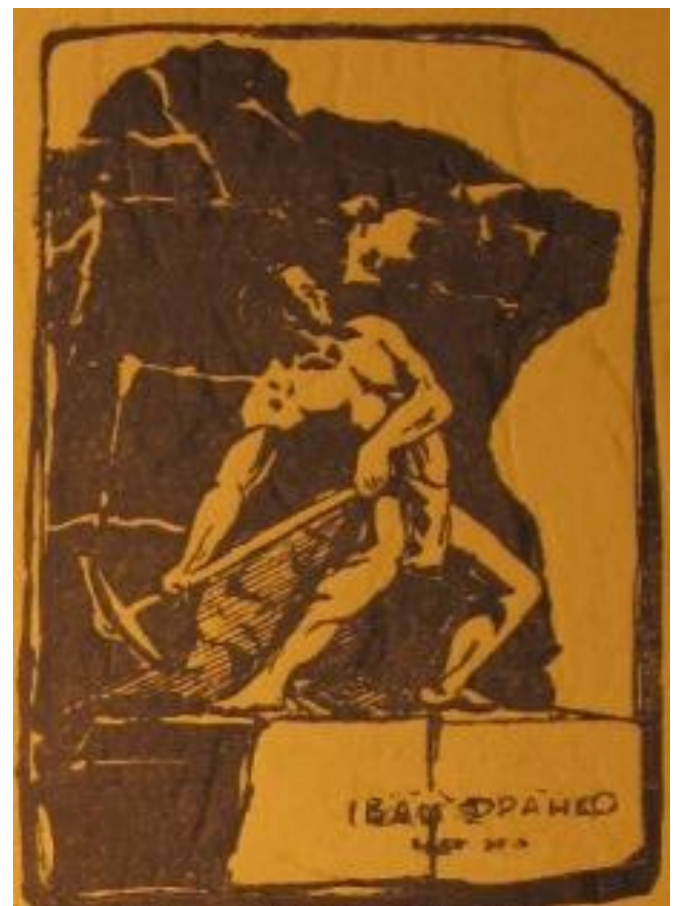

Є.К. ЛАЗАРЕНКО

РОКІВ
ЛЬВІВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

У К А З

Президії Верховної Ради СРСР

**Про нагородження Львівського державного
університету ім. Івана Франка орденом Леніна**

*У зв'язку з 300-річчям з дня заснування і за
досягнуті успіхи в підготовці науково-педагогічних
кадрів і спеціалістів для народного господарства
і культури нагородити Львівський державний
університет ім. Івана Франка
орденом Леніна.*

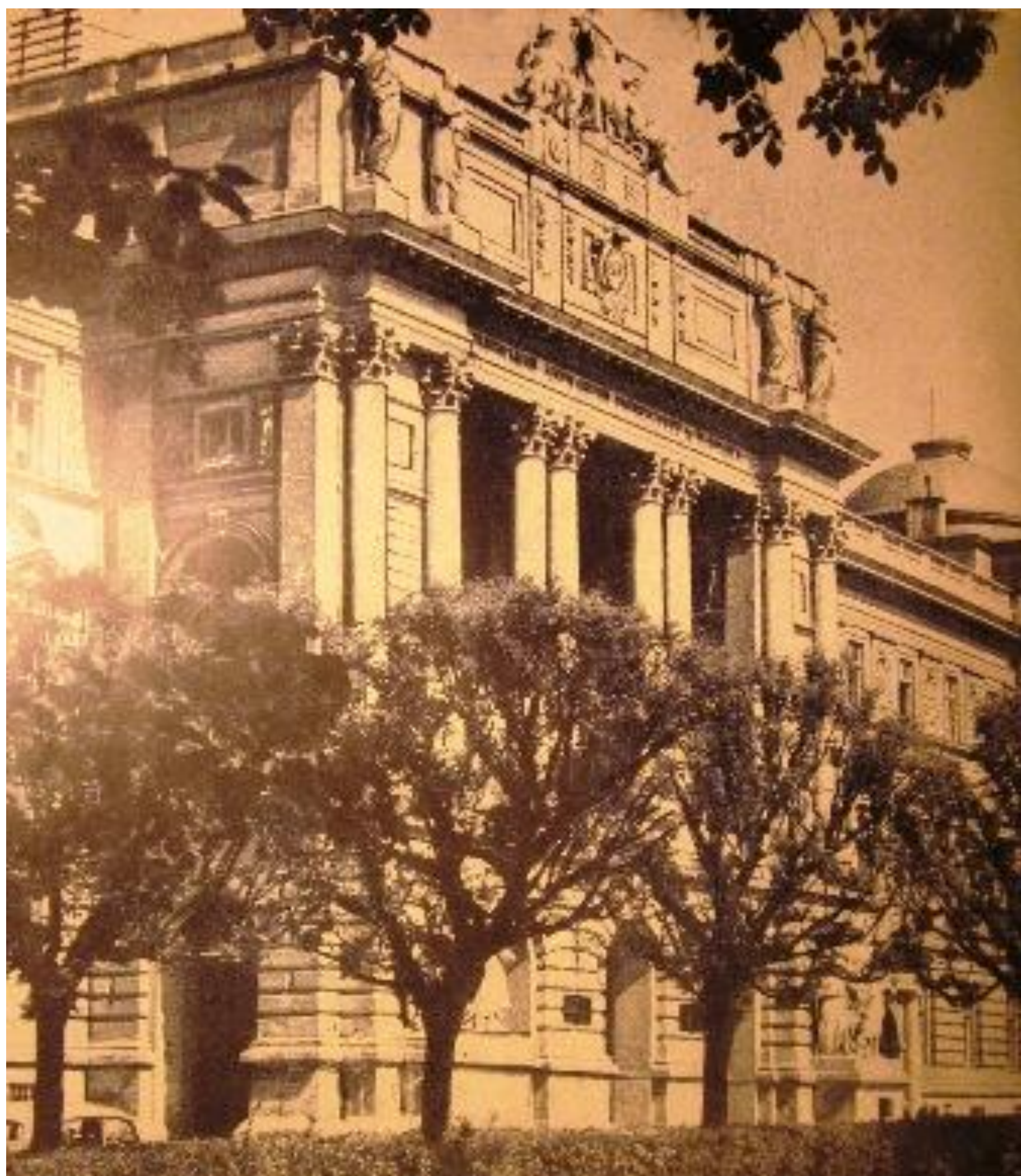
Голова Президії Верховної Ради СРСР

Л. БРЕЖНЄВ

Секретар Президії Верховної Ради СРСР

М. ГЕОРГАДЗЕ

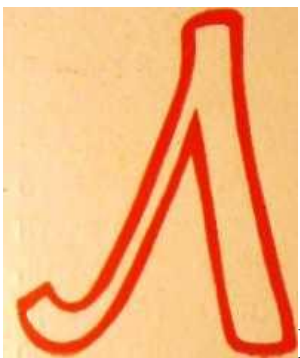
Москва. Кремль, 9 вересня 1961 р.

Проф. Є. К. ЛАЗАРЕНКО
РЕКТОР ЛЬВІВСЬКОГО ОРДЕНА ЛЕНІНА
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ім. ІВАНА ФРАНКА

300
РОКІВ
ЛЬВІВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

ВИДАВНИЦТВО
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
1961

ЛЬВІВСЬКИЙ державний університет імені Івана Франка – один з найстаріших вищих учбових закладів Радянського Союзу. За 300 років свого існування він пройшов складний шлях історичного розвитку. Правлячі кола феодальної Польщі, засновуючи у Львові університет, мали на меті зробити його знаряддям своєї колонізаторської політики на західноукраїнських землях. Проте, незважаючи на це, в університеті вчилася і працювало чимало прогресивних польських і українських діячів, учених, які знаходили спільну мову в боротьбі проти реакції, за соціальне і національне визволення своїх народів.

Справжній розквіт Львівського університету починається після возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі. Двері найстарішого і найбільшого в західних областях України вищого учбового закладу широко відкрилися для дітей трудящих. Завдяки піклуванню Комуністичної партії і Радянського уряду, при братерській підтримці і допомозі всіх республік багатонаціонального Радянського Союзу Львівський державний університет імені Івана Франка перетворився у великий науковий і учбовий центр України, відіграє важливу роль в її політичному, економічному і культурному житті.

300-річчя з дня заснування Львівський державний університет імені Івана Франка відзначає в обстановці надзвичайного творчого і трудового піднесення, яким охоплений радянський народ у знаменні дні підготовки до XXII з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу. Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР Львівський державний університет імені Івана Франка у зв'язку з 300-річчям з дня заснування і за досягнуті успіхи в підготовці науково-педагогічних кадрів та спеціалістів для народного господарства і культури нагороджено орденом Леніна.

Висока урядова нагорода – це не тільки свідчення заслуг і досягнень усього колективу університету, а й заклик до нових успіхів у всій навчально-виховній і науковій роботі, у підготовці висококваліфікованих спеціалістів – будівників комуністичного суспільства. Справа честі наукових працівників Львівського державного університету, як і всіх учених Радянського Союзу, – високо нести прапор радянської науки, збагачуючи її новими дослідженнями, сприяти дальшому прогресу соціалістичного народного господарства, всемірно зміцнювати благотворний зв'язок науки з практикою комуністичного будівництва.

* *

*

Університет у Львові був заснований в 1661 році і мав тоді чотири факультети: філософський, юридичний, богословський і медичний. Викладання в університеті в той час велося латинською мовою.

В перші ж роки свого існування Львівський університет налагоджує зв'язки з багатьма університетами Європи, з учбовими закладами тодішньої Росії, зокрема Києва, Москви і Петербурга, Так, у 1726–1727 роках курс пітики в Київській могилянській академії читав Митрофан Слотвинський, який у 1725 році закінчив Львівський університет, а в 1737 році був ректором Московської слов'яно-греко-латинської академії. В XVII столітті учителем Олександрівської семінарії в Петербурзі працював А. С. Зертис-Каменський, який навчався у Львівському університеті.

Про зв'язки між Київською могилянською академією і Львівським університетом свідчать тексти лекцій з філософії, що читались у Львівському університеті в XVII–XVIII століттях і збереглись у рукописному фонді Київської могилянської академії.

Після розпаду феодальної Польщі (1772 рік) значна частина західноукраїнських земель разом зі Львовом була захоплена Австрією. Австрійський уряд намагався використати університет для германізації краю; викладання в університеті було переведено на німецьку мову. Проте прогресивна частина професури, в тому числі Гнат Йосиф Мартинович, І. Земанський, Бальтазар Гаке, чинила опір цим намаганням.

Професор Гнат Йосиф Мартинович (1755–1795), хорват за походженням, вчений з передовим світоглядом і широкими знаннями, 20 лютого 1795 року був страчений в м. Буді за яacobінство. Велике теоретичне і практичне значення мала у той час праця Мартиновича «Хімічне дослідження галицької нафти». Курс фізики він читав за власним підручником. І. Земанський (Семантюк), українець з Закарпаття, організував у Львівському університеті перший фізичний кабінет. В 1803 році він був обраний ректором університету.

Петро Лодій

Бальтазар Гаке

Професор Бальтазар Гаке (1739–1815) вів у Львівському університеті курс «спеціальної натуральної історії», в який входила також геологія. Він був першим геологом Львівського університету.

Видатною фігурою серед учених Львівського університету був Петро Лодій (1764–1829), також походженням із Закарпаття, один з видатних представників просвітительських і матеріалістичних філософських ідей кінця XVIII – початку XIX століття. В 1787–1803 роках він викладав в університеті філософію і метафізику. З 1803 року був професором Педагогічного інституту, а з 1819 року – професором філософії і права і деканом юридичного факультету Петербурзького університету.

Петро Лодій – автор багатьох книг, в тому числі відомих «Логических наставлений», де він виступив з критикою філософії Канта і Шеллінга. У 1823 році Учений Комітет заборонив цю книгу як небезпечну для тодішнього політичного ладу.

Наприкінці першої половини XIX століття в умовах кризи феодально-кріпосницьких відносин і формування капіталістичного ладу у Галичині значно пожвавлюється суспільний рух, у якому виразно виявилися дві течії – дворянська, реакційна, і передова, демократична. Демократична течія проголошувала своїм завданням працю на користь народу, піднесення його національної свідомості, пробудження в народі прагнення до свободи. Очолювали цю течію Маркіян Шашкевич, Яків Головацький, Іван Вагилевич – відома «Руська трійця».

«Трійця» розгорнула активну роботу по виданню літератури рідною мовою, присвяченої життю закріпаченого селянства та його боротьбі. Виданий «Трійцею» у 1837 році збірник «Русалка Дністровая» поклав початок новій українській літературі в Галичині.

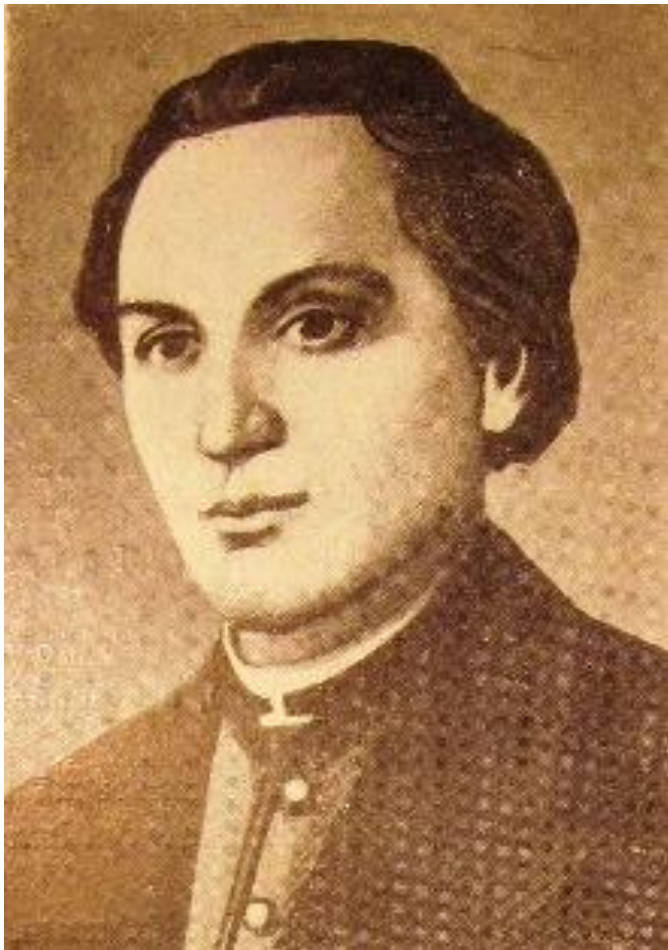
Найпередовіша частина викладачів і студентів Львівського університету ніколи не обмежувалася «чистою» наукою, а з запалом втручалася у суспільну боротьбу.

Демократично настроєне студентство вітало польський визвольний рух 30–40-х років. Багато студентів університету пішло у повстанські загони.

Ні придушення повстання 1830 року царськими військами, ні репресії не могли вбити прагнення до свободи. Пробуджена до визвольної боротьби, передова молодь розпочала конспіративну роботу по підготовці нового повстання.

Криза феодально-кріпосницької системи в Австрії привела до буржуазної революції 1848 року. Революційний запал охопив у першу чергу молодь. Під впливом гасла «свобода, рівність, братерство», в боротьбі проти реакційного меттерніхівського режиму під одними знаменами гуртувалася передова молодь різних національностей, хоч напередодні революційних подій шовіністичні елементи намагалися розпалити в університеті національну ворожнечу.

Львівський університет, що в той час містився на Краківській вулиці, зробився центром революційних подій у місті. Щоденно тут на політичних зборах і мітингах лунали палкі заклики до боротьби за свободу. Студентський легіон Національної гвардії в 1200 чоловік, очолюваний директором університетської бібліотеки Францем Стронським, у повному озброєнні стояв го-

Маркіян Шашкевич

товий до виступу проти імперського війська. Вулиці навколо університету були забарикадовані.

Проте австрійській вояччині вдалося придушити повстанця. Під час гарматного обстрілу було зруйновано будинок університету. У полум'ї загинули всі скарби великого учбового закладу, в тому числі бібліотека, що нараховувала понад 50 тис. томів, наукове приладдя, обладнання лабораторій.

Навчання в університеті перервалося і відновилося лише в січні 1850 року, коли університет одержав 13 кімнат у будинку міської ратуші. У 1851 році в оренду університету було передано корпус по вул. Миколая (тепер Щербакова, 4).

Революція 1848 року не розв'язала усіх питань, які стояли перед нею, але вона скасувала феодальні селянські повинності, що да-

ло поштовх розвитку капіталізму. Наляканий революційним запалом мас, уряд змушений був робити вигляд, ніби він іде назустріч вимогам часу. Так, у 1848 році був даний дозвіл на викладання у Львівському університеті польською і українською мовами. Була відкрита кафедра української мови і літератури, першим керівником якої став Яків Головацький (з 1860 року – ректор університету).

У цей період в університеті значно поживляється розвиток філологічних наук, бо раніше викладалися лише окремі мови – латинська, грецька, німецька, польська без будь-яких спроб наукового аналізу їх граматики і лексики. На розвиток філології у Львівському університеті певний вплив мав професор Харківського університету Ізмаїл Срезневський, який заохочував Якова Головацького до збирання і обробки пісенного і фольклорного матеріалу.

Будинок, в якому розміщувався університет з 1851 року

Буржуазно-конституційні перетворення другої половини XIX століття в Австрійській імперії не оминули і Львівського університету. Зокрема, цей період характеризується значним пожвавленням студентського руху. Політичні напрямки серед студентів відповідали політичним групуванням тогочасного галицького суспільства, розвиткові класової боротьби.

В 1867 році в університеті організувалися польські товариства «Академічна читальня» (академіками називалися студенти університету) і «Братня допомога слухачів Львівського університету», а в 1870 – українське «Академічна бесіда», яке при обговоренні статуту розділилося на два гуртки: «Дружній лихварь» і «Академический кружок».

«Дружній лихварь» поділяв погляди так званих «народовців» («українофілів») – ліберальної буржуазно-націоналістичної інтелігенції, переважно попівства, яка, незважаючи на свою назву, нічого спільного з народом не мала, орієнтувалася на австрійський уряд і одночасно блокувалася з польською шляхтою.

«Академический кружок» був прихильником «москвофільського» («староруського») напрямку, для якого характерна орієнтація на російський царизм і широка реакційно-клерикальна пропаганда. Цей гурток займався переважно культурно-освітньою роботою, організував студентську бібліотеку, а в 1874 році почав видавати друкований журнал «Друг».

Отже, ідейний зміст обох цих гуртків був реакційним, і в принципі вони мало відрізнялися один від одного.

Іван Франко, який ще до вступу в університет друкувався у журналі «Друг», так характеризує «Академический кружок»: «Прийшовши до Львова до «Академического кружка», я опинився раптом серед спорів мовних і національних, котрі для мене були досі майже зовсім чужі і незрозумілі».

Тому і не дивно, що син коваля з Нагуєвичів Іван Франко виступив на сторінках «Друга» разом із студентом Михайлом Павликом, сином косівського селянина, з критикою реакційних поглядів москвофільства і українофільства, піднімаючи прапор демократизму. Це справило великий вплив на розвиток демократичного студентського руху у Львівському університеті і разом з тим – на розвиток народно-демократичного руху в Галичині взагалі.

У 19-му номері «Друга» за 1875 рік була надрукована стаття «Академічна громада» за підписом «Хмара» (псевдонім Михайла Павлика). В статті говорилося про необхідність підпорядкуванню всієї діяльності «Академического кружка» встановленню тісного зв'язку з народом і служінню народові. «Мета такого товариства мусить бути в тому, щоб: тісно зв'язати інтелігенцію з народом, а не відривати її від народу, тому що з цього може вийти щось антинародне, шляхетське. Самим близьким зв'язком між інтелігенцією і народом може бути в галицькій літературі мова, якою ми говоримо і якою б нас всі розуміли».

Яків Головацький

Іван Франко – студент

З цього часу в «Академическом кружке» чітко визначились дві групи молоді: демократична і реакційна.

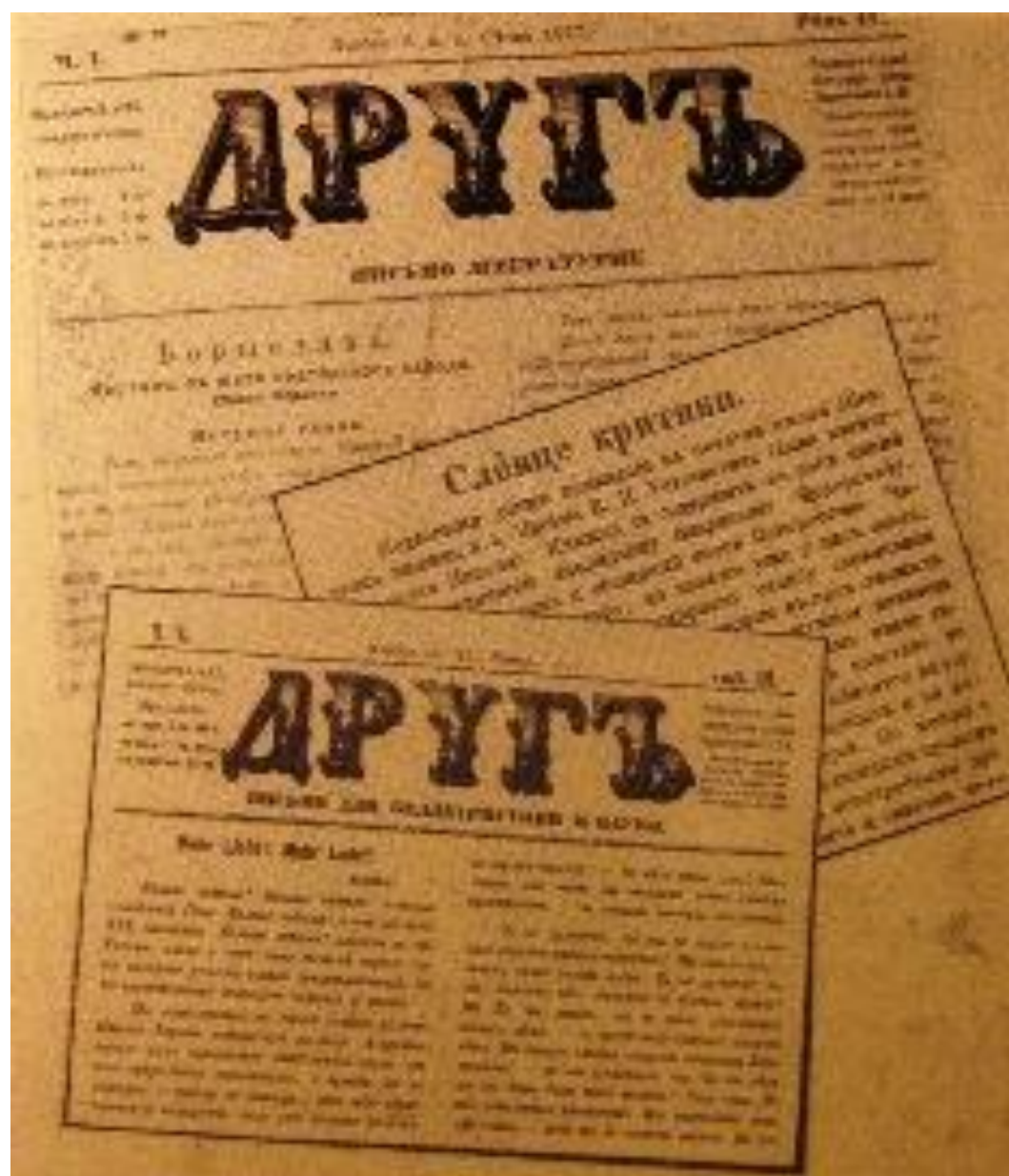
Через журнал «Друг» Іван Франко і Михайло Павлик популяризували і пропагували російську літературу. Так, у 1877 році журнал почав друкувати роман Чернишевського «Що робити?».

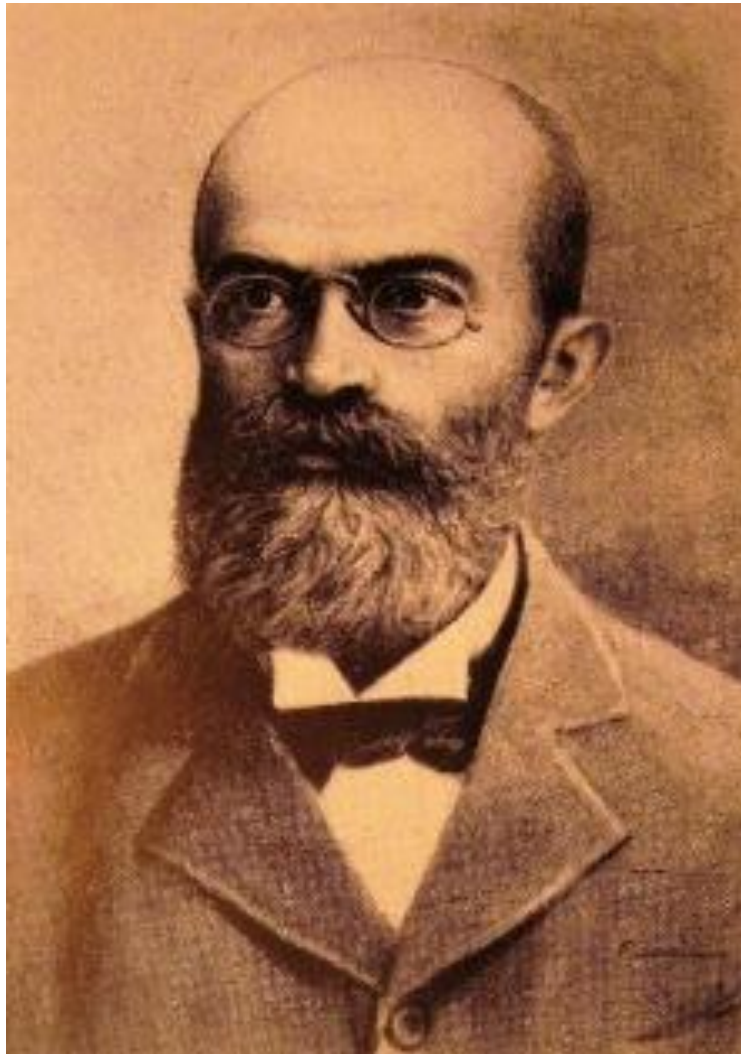
Заслуговує на спеціальну увагу стаття Ів. Франка «Слівце критики», надрукована в січневому номері «Друга» за 1876 рік. Приводом для її написання стали реакційні твори К. Устияновича, в яких він намагався, за виразом Івана Франка, «влити в нас ненависть проти імені Русь, русинів». Критикуючи К. Устияновича за спотворення історичної правди і виступаючи на захист правдивого відображення дійсності, Іван Франко визначає роль письменника;

тільки той є справжнім письменником, «хто стає на чолі народу, як його провідник, як луна його думок, прагнень і бажань... Історія зробила ім'я Русь святим. Під цим іменем предки наші боролись і голови складали, це ім'я і віра в його святість оберігали нас від національної і моральної загибелі».

Студенти Львівського університету Іван Франко і Михайло Павлик встановили зв'язки з російськими революціонерами-семидесятниками, надаючи допомогу в переправці нелегальної літератури до Росії. Після арешту Сергія Ястремського, який прибув до Львова з Швейцарії і налагодив через Михайла Павлика і Івана

Сторінки українського студентського журналу «Друг»

Михайло Павлик

Франка переправку нелегальної літератури до Росії, був проведений обшук на квартирі Павлика, де поліція знайшла листи редактора журналу «Вперед» П. Лаврова. Павлик був заарештований, а через деякий час (червень 1877 року) заарештовано Франка і всю редакцію журналу «Друг».

З арештом Франка і Павлика «Друг» перестав виходити, а бібліотека «Академического кружка» була конфіскована.

У грудні 1878 року університетський сенат постановив, що студентські товариства заздалегідь повинні одержувати його дозвіл і згоду поліції на організацію зібрань і вечорів, на яких обов'язково мусив бути присутнім комісар поліції.

Але демократичний напрямок у студентському русі, початок якому поклали Іван Франки і Михайло Павлик, ліквідувати не вдалося.

З розвитком робітничого руху в Галичині у демократичної молоді пробуджується інтерес до соціалізму. Першим пропагандистом марксистських ідей в Галичині був Іван Франко. Він перекладав на українську мову твори Маркса і Енгельса, у своїй роботі «Катехіз економічного соціалізму» популяризував економічне вчення Маркса.

Прогресивне студентство не обмежувалось нелегальним студіюванням марксистської літератури, а несло демократичні ідеї в маси. Сам Іван Франко викладав політекономію в робітничих гуртках самоосвіти, брав участь у виданні робітничої газети «Ргаса».

Колоніальне становище Галичини у складі Австрійської імперії позначилося на розвитку Львівського університету, і хоч за кількістю студентів він був одним з найбільших в Австрії, на його потреби асигнувалися мізерні суми. Так, згідно з проектом державного бюджету на 1883 рік, на утримання університетів передбачалося видати: Віденському – 1 304 100 злотих ринських, Празькому – 804 188, Краківському – 318020, Грецькому – 272900, Інсбруцькому – 206 000, а Львівському – лише 175 320.

Львівський університет найгірше від усіх університетів Австрії був забезпечений учбовим приладдям, літературою, мав найменшу кількість викладачів. Наприклад, у 1869–70 навчальному році у Львівському університеті було 26 звичайних професорів, 5 надзвичайних професорів, 6 приват-доцентів, 6 викладачів, 2 асистенти, 6 заступників професора – всього 51 чоловік. Цей штат мусив обслуговувати 1082 студенти.

Майже до кінця 80-х років університет не мав власного приміщення. Будинок, який згорів у 1848 році, так і не був відбудований. Корпус по вул. Миколая, орендований університетом з 1851 ро-

ку, перейшов у його власність лише в 1888 році. В 1890–91 році побудовано окремий корпус для хімічного і теологічного відділів, а в 1897 році – для фізичного (тепер вул. Ломоносова, 6 і 8). Але це не забезпечило потреб усіх факультетів і лабораторій. У непристосованому приміщенні тулилася бібліотека, не мала де розміститися кафедра ботаніки. Однак уряд лишив повз уваги клопотання університету про будівництво ще одного навчального корпусу.

Система навчання в університеті, особливо на гуманітарних, циклах, не давала систематичних і глибоких знань. Студентам прищеплювалися реакційно-націоналістичні погляди, лекції читалися у дусі схоластики і догматизму.

Яскраву характеристику університету того часу дав Іван Франко, який був студентом філософського факультету з 1875 по 1881 рік. «Львівський університет не був тоді ніяким світильником у царстві духа; що більше можна його було б порівняти з закладом для культури безплідності.

Ще сьогодні беруть мене холодні дріжачки при згадці про педантичні, безглузді лекції Венчевського, Черняховського, Огоновського, про тяжке переживання мертвої книжкової вченості, про це рабське додержання друкованих зразків і словесних формул... Я пристрасно прагнув знання, але одержав тільки мертвий крам, а його треба було проковтнути, якщо бажалося дістати цісарсько-королівську посаду.

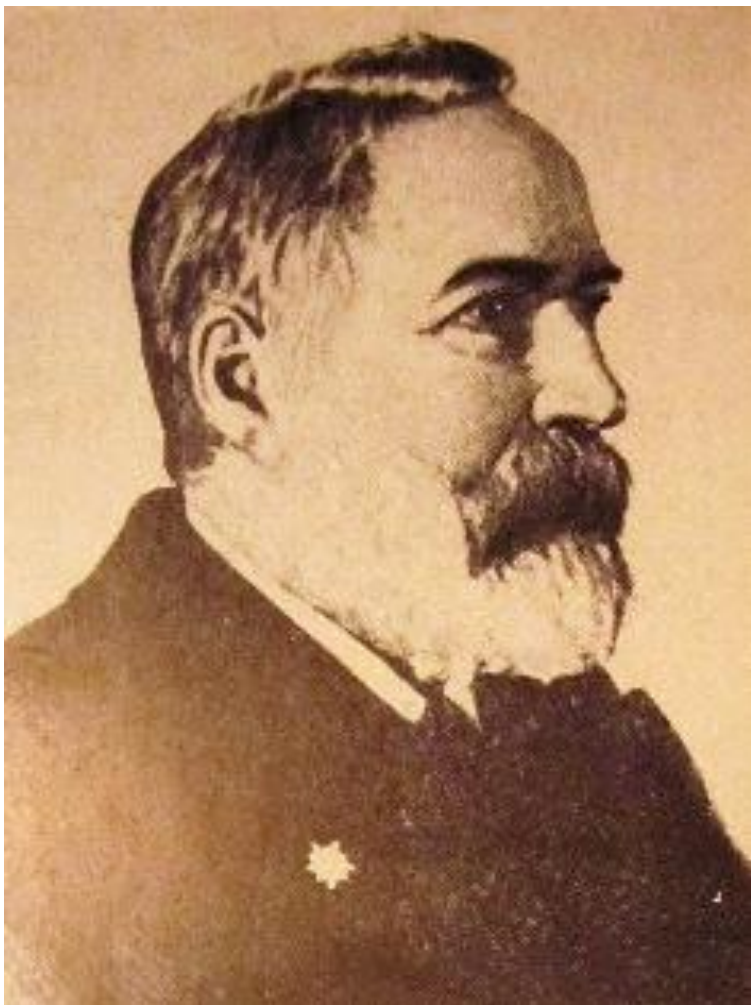
Студіювання ради хліба, а не науки – це було гасло тодішнього Львівського університету».

Досить яскравим показником політичного життя Львівського університету того часу є боротьба навколо кафедри української мови і літератури, яка почалася в 1894 році після смерті Омеляна Огоновського, наступника Якова Головацького.

На посаду доцента кафедри було запропоновано обрати Івана Франка. Філософський факультет університету підтримав цю кандидатуру, а сенат (учена рада) університету схвалив рішення факультету і представив кандидатуру Івана Франка на затвердження Міністерству освіти.

Іван Франко. Портрет роботи І. Труша

Бенедикт Дибовський

Але українські буржуазні націоналісти на чолі з М. Грушевським, який керував кафедрою всесвітньої історії, і О. Барвінським, по суті заблокувавшись з представниками польського шовіністичного Крайового уряду намісником Казіміром Бадені і віце-президентом Михайлом Бобжинським, зробили так, що Міністерство не затвердило представлення Львівського університету про обрання Івана Франка на посаду доцента.

Важливо відзначити, що в справі недопущення Івана Франки до доцентури у Львівському університеті галицьких українських націоналістів і польських шовіністів підтримували наддніпрянські націоналісти. Так, Олександр Кониський у листі до А. Кримського писав: «Та як же можна було затвердити на професорській кафедрі людину, що тричі сиділа в тюрмі? Так і Бадені сказав».

Зовсім інакше поставилася до цього ганебного факту прогресивна частина польської професури. В одному з листів Іван Франко зазначав: «З моєю доцентурою діло стоїть так, що вибрано комісію з трьох референтів: Каліна, Пілят і Грушевський. Розказували мені, що на конференції професорів при виборі тої комісії всі професори поляки були за тим, щоб допустити мене, а з русинів Шараневич не говорив нічого, а Грушевський був проти мене. Які аргументи він виводив у поле, не знаю».

Але не професори-ретрогради визначали обличчя Львівського університету. В цей час в університеті читали лекції і передові, широко відомі вчені, озброєні глибокими знаннями, які зробили чималий вклад у розвиток світової науки (Ю. Пузина, Б. Дибовський, Б. Радзішевський, Ф. Ціркель, М. Ернст, М. Смолуховський та ін.).

Фердінанд Ціркель

Маріян Смолюховський

Юзеф Пузина (1856–1919) з 1885 року керував кафедрою математики. У 1894 році він організував вищий математичний семінар, на базі якого пізніше склалася Львівська математична школа. Під час розгляду справи про доцентуру Івана Франка Юзеф Пузина був деканом філософського факультету.

Бенедикт Дибовський (1833–1930) з 1884 року керував кафедрою зоології. Перебуваючи на засланні за участь у польському повстанні 1863 року, він заклав основи вивчення природи Байкалу і тваринного світу Сибіру. В 1928 році Дибовський був обраний членом-кореспондентом Академії наук СРСР. У Львівському університеті він організував зоологічний музей.

Броніслав Радзішевський (1838–1914), учасник польського повстання 1863 року, з 1872 по 1910 рік керував кафедрою хімії. Основні роботи Радзішевського присвячені дослідженню органічних сполук і вивченню явищ фосфоресценції, а також хімічного складу мінеральних вод Прикарпаття.

Фердінанд Ціркель (1838–1912), перший завідувач кафедрою мінералогії, відомий як один з основоположників петрографії; Мартін Ернст (1869–1930) – організатор астрономічного кабінету, який у 1905 році перетворено в астрономічну обсерваторію, Маріян Смолуховський (1872–1917) – завідувач кафедрою теоретичної фізики, автор класичних робіт з цієї дисципліни.

До початку XX сторіччя відноситься розвиток у Львівському університеті досліджень з германо-романської і класичної філології, зв'язаних з ім'ям професора Едуарда Порембовича (1862–1937).

Найбільш реакційно настроєні професори викладали на богословському і юридичному факультетах. Професори богословського факультету були активними пропагандистами католицизму, вірними слугами Ватикану. Досить сказати, що професор догматики С. Сембратович пізніше став львівським єпископом, а в 1885 році – галицьким митрополітом. За свідченням Яна Каспровича (який тоді працював у Львові і в 1921–22 навчальному році був ректором університету), Сембратович добивався від намісника Бадені недопущення Івана Франка до доцентури в університеті, бо, мовляв, «на його виклади ходитимуть українські богослови, що на них мусить впливати від'ємно, бо ж Іван Франко – атеїст».

Австрійський уряд намагався всіма засобами обмежити доступ в університет дітям трудящих. Плата за навчання була високою (в 1886 році, наприклад, становила 20-25 злотих ринських). Крім того, існувала спеціальна плата за користування лабораторіями, виконання практичних занять, так звану іматрикуляцію (видача документу про прийняття до університету), відвідування семінарів, державні іспити тощо.

Мізерний стипендіальний фонд складався з пожертвувань заможних осіб (вищих державних службовців, капіталістів і духовенства), які обмежували призначення стипендій певними умовами:

віровизнанням, національністю, місцем проживання, походженням і т. п. На стипендію могли розраховувати лише «політично благонадійні» студенти. В 1870–71 учбовому році, наприклад, з 1082 студентів стипендію одержувало лише 108.

Саме життя у Львові, плата за квартиру, харчування і одяг також вимагали великих матеріальних затрат, на які трудящі не були спроможні.

Тому студентами університету ставали в основному заможні люди. Так, у 1882–83 навчальному році з 1100 студентів університету дітей робітників і ремісників було всього 44, дітей селян – 59. В 1906–1907 році на 3292 студенти дітей робітників було 112 і дітей селян 308, тобто разом менше 13%.

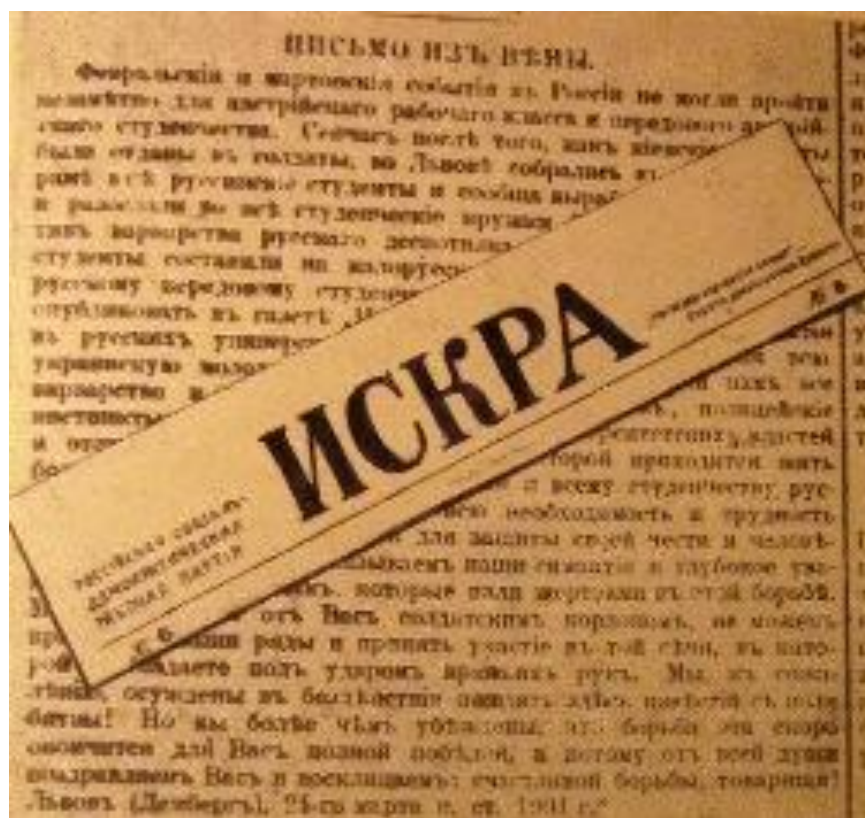
У кінці XIX – на початку XX століття класова боротьба в Галичині набула гострих форм, ускладнюючись тим, що різні буржуазно-націоналістичні партії розпалювали серед трудящих національну ворожнечу, отруювали народи чадом націоналістичної пропаганди.

Це складне переплетіння класових і національних суперечностей не могло не позначитися на настроях молоді. Серед студентів університету штучно розігрівалася національна ворожнеча, яка часто приводила до серйозних сутичок. Так, у 1910 році в одній із спровокованих бійок між польськими і українськими студентами загинув студент Адам Коцко.

Проте найпередовіша частина студентів стояла на інтернаціональних позиціях і вважала боротьбу за національне визволення одною з сторін боротьби за визволення соціальне. Про це свідчити зокрема, такий факт: коли в січні 1901 року російський царизм учинив жорстоку розправу над студентами Київського університету за участь у революційному русі, віддавши 183 з них у солдати, студенти-львів'яни вимагали скликання зборів на знак солідарності з російськими студентами і провели ці збори, не дивлячись на заперечення сенату. Відозва, прийнята студентами, була опублікована в № 6 ленінської «Искры». В ній говорилося: «Ми, віддалені від Вас солдатським кордоном, не можемо стати у Ваші ряди і взяти участь у тій січі, в якій Ви падаєте під ударом ворожих рук. Ми, на жаль, засуджені у бездії чекати тут звісток з поля

битви! Та ми більш ніж упевнені, що боротьба ця скоро закінчиться для Вас повною перемогою, а тому від усієї душі вітаємо Вас і закликаємо: «Щасливої боротьби, товариші!».

Великий вплив на розвиток революційного руху в Галичині мала перша російська буржуазно-демократична революція 1905–1907 років. Передова студентська молодь палко вітала події в Росії. 2 лютого 1905 року 1500 студентів Львова на спеціально скликаних зборах прийняли резолюцію, в якій висловлювали свою солі-

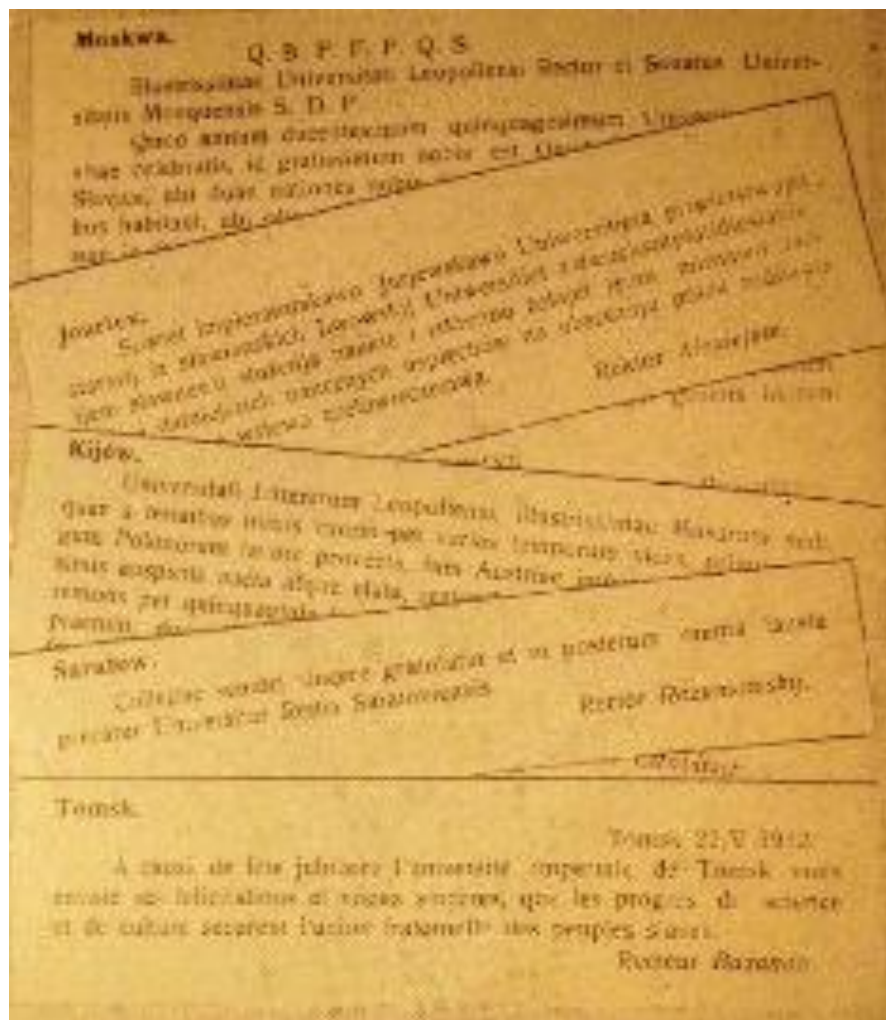

Сторінка газети «Искра» № 6 за 1901 рік

дарність з російською революцією і заявляли: «Боротьбі за свободу для всіх готові ми посвятити всі наші сили».

У напруженій боротьбі ідей і думок розвивався Львівський університет; переборюючи всі перешкоди, працювали в ім'я прогресу і справжньої науки його передові вчені.

В 1912 році відбулось святкування 250-річного ювілею Львівського університету. Багато університетів, у тому числі Московський, Київський, Казанський, Томський, Тартуський, вітали свого достойного собрата. З нагоди 250-річного ювілею значну

Привітальні телеграми з нагоди 250-річчя Львівського університету

кількість учених було обрано почесними докторами Львівського університету і серед них Марію Кюрі-Склодовську.

Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції в Росії викликала могутнє піднесення революційно-визвольної боротьби на Західній Україні. В перших рядах борців за соціальне і національне визволення йшла молодь. У 1920 році в Галичині створюються перші комсомольські організації, в які вступило багато студентів університету. Після окупації Західної України буржуазно-поміщицькою Польщею передова молодь не кинула зброї і в підпіллі продовжувала боротьбу.

Прагнучи зміцнити свої позиції на окупованих землях, польські правлячі кола повели нічим не приховану шовіністичну політику у відношенні до українського населення, руйнували українську школу і культурні заклади.

Період 1919–1939 років був найтяжчим в історії Львівського університету. Найбільший у Західній Україні учбовий заклад опинився в руках реакційно-шовіністичної групи професорів, які прагнули перетворити університет у знаряддя своєї колонізаторської політики. Викладання велося виключно польською мовою. Прогресивно настроєні викладачі зазнавали жорстоких утисків і переслідувань. У 1919 році сенат ліквідував посади 8 професорів і 4 доцентів, які викладали українською мовою.

Намагаючись повністю підпорядкувати учбові заклади своїм класовим цілям, польські реакційні правлячі кола різко обмежили доступ в університет. Була встановлена висока плата за навчання – 50 злотих вступного внеску. Крім того, студенти платили за користування лабораторіями (45 злотих), бібліотекою (9 злотих), робили внески у стипендіальний фонд (5 злотих), фонд допомоги студентам (20 злотих) тощо. Для студентів першого курсу, наприклад, сума різних оплат за навчання становила 159-189 злотих.

Для дітей трудящих двері університету були закриті. Ректор Ю. Макаревич у промові, виголошеній на початку 1923–24 навчального року, говорив, що до університету повинні прийматися ті, «які всім серцем і душею віддані польській державності...», які проливали кров, «щоб Червенську землю зберегти при польській державі, які польську культуру всмоктали з молоком матері».

Передові польські професори не поділяли реакційної лінії на дискримінацію українського населення, але більшість викладачів була під впливом профашистської ідеології. З 1928 до 1933 року в університеті не було жодного викладача-українця, і лише в кінці 1933 року право викладати східно і західнослов'янські літератури одержав доцент І. С. Свенціцкий (1876–1956).

Університет, як і раніше, складався з чотирьох факультетів: юридичного, філософського, медичного і богословського; у 1924 році філософський факультет було поділено на два окремі факультети: гуманітарний і природничо-математичний.

В цей період у Львівському університеті вели наукову діяльність такі видатні вчені, як П. Б. Домбковський (1877–1955), керівник кафедри історії держави і права, Станіслав Вітковський (1866–1950) і Річард Ганьшинець (1888–1958), професори кла-

П. Б. Домбковський

сичної філології, Ю. В. Курилович, керівник кафедри індоєвропейського мовознавства, Ю. Г. Клайнер (1886–1957), керівник кафедри польської літератури, Зігмунд Черні (народ. у 1888 р.), керівник кафедри романської філології, Степан Банах (1892–1945) і Гуго Штейнгауз (народ. у 1887 р.), представники математичної науки у Львівському університеті, та інші.

У важких умовах реакційно-шовіністичного і профашистського режиму в університеті під керівництвом Комуністичної партії Польщі (КПП) і Комуністичної партії Західної України (КПЗУ) розвивається студентський революційний рух, який очолюється Спілкою комуністичної молоді.

Прогресивно настроєні студенти об'єднувалися в три студентські організації: «Жице», «Кузниця», «Огніско». Організацію «Жице» в 1925 році очолював Г. Хоба (член КПЗУ), в 1926–27 навчальному році – Ю. Кубіч і Б. Дудикевич (член КПЗУ).

1 травня 1930 року студенти університету взяли активну участь в організованому КПП і КПЗУ загальному робітничому і селянському страйку, спрямованому проти антирадянського блоку польських і українських націоналістів, масових арештів студентів і учнів середніх шкіл, закриття українських середніх шкіл, збільшення плати за навчання, яка була піднята до 200-270 злотих залежно від факультету і курсу.

Активними організаторами революційної боротьби студентів університету були Б. Дудикевич, М. Вовк, С. Олексюк, В. Яблонський, Ю. Великанович (будучи студентом університету, керував окружкомом КСМЗУ, загинув у 1936 році в Іспанії), В. Кричкевич (член секретаріату ЦК КСМЗУ, загинув у боях під Сталінградом) і цілий ряд інших діячів-комуністів.

У вересні 1939 року прийшов довгожданий час, коли трудящі Західної України завдяки братерській допомозі радянського

Степан Банах

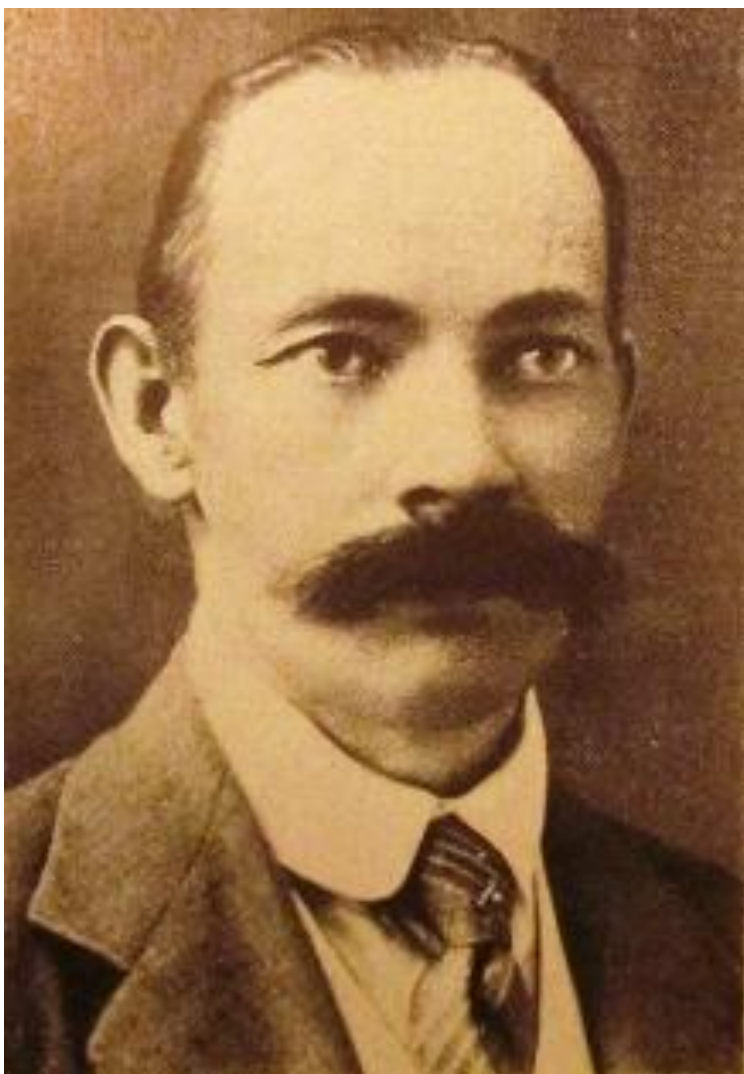

народу здобули соціальну та національну свободу і, возз'єднавшись з УРСР в одній Радянській державі, почали будувати нове, соціалістичне життя. Радянський лад створив умови для небаченого розвитку творчих сил трудового народу. Струмінь свіжого повітря ввірвався в затхлу атмосферу Львівського університету. Двері найстарішого на Західній Україні учбового закладу широко відкрилися для дітей робітників і селян.

Серед нового поповнення університету було багато юнаків і дівчат, які пройшли тяжкий шлях революційної боротьби, і в тому числі такі відомі громадські діячі, як Марія Соляк, Ян Красіцький, Богдан Дудикевич, Марія Кіх і інші. Всього у 1939–40 учбовому році до університету було прийнято 1300 чоловік.

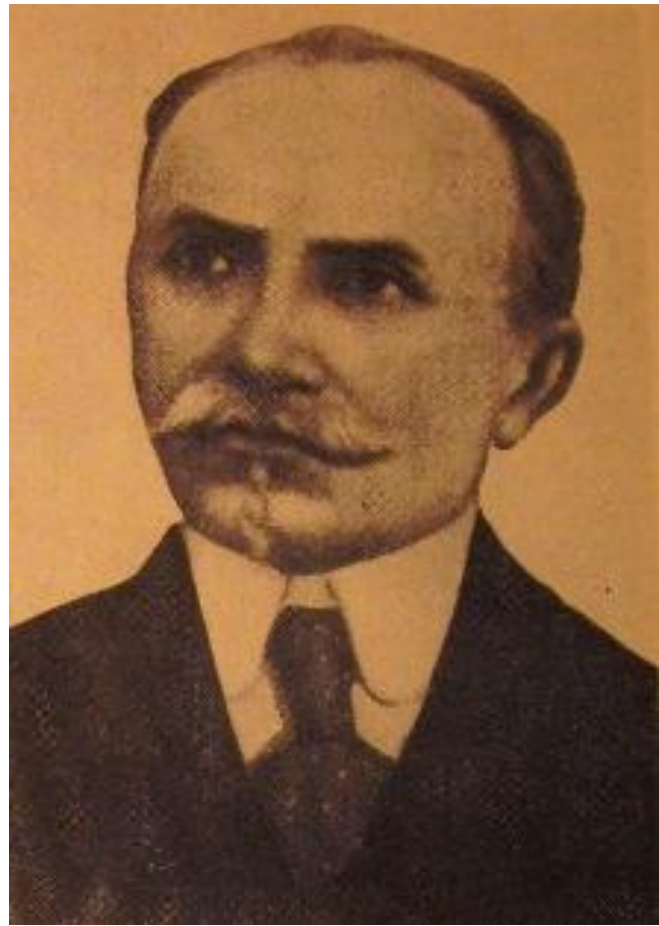
Університет почав відігравати велику роль в економічному, політичному і культурному житті західних областей України.

Радянський уряд взяв університет на повне державне утримання.

Василь Щурат

Філарет Колесса

Постановою Ради Народних Комісарів УРСР і ЦК КП(б)У навчання було оголошене безкоштовним і вільним для всіх громадян, проведено реорганізацію університету відповідно до статуту про вищу школу УРСР і СРСР. Вперше в університеті вільно залунала українська мова.

Богословський факультет було ліквідовано, медичний факультет виділено в самостійний медичний інститут, а в університеті створено п'ять факультетів: філологічний, історичний, природознавчий, фізико-математичний, юридичний.

Розпочали роботу нові кафедри, яких до цього часу не було: української мови, української літератури, російської мови, російської літератури, марксизму-ленінізму, історії України, історії СРСР, політичної економії, фізичного виховання.

Професори та асистенти, які в буржуазно-поміщицькій Польщі були безробітними, одержали змогу займатися улюбленою працею. До університету були запрошені академіки М. Возняк,

Тадеуш Бой-Желенський

В. Щурат, Ф. Колесса, наукові працівники і письменники І. Крип'якевич, М. Рудницький, С. Тудор (Олексюк), М. Зарицький та інші, а також передові польські вчені і культурні діячі, яких реакційний польський уряд не допускав до роботи в університетах, – С. Мазур, Т. Бой-Желенський, Ст. Руднянський і інші.

Наркомат освіти УРСР відрядив на роботу до Львівського університету групу наукових працівників із східних областей України, в тому числі М. Марченка, А. Брагінця, Ф. Деркача, А. Скабу, С. Резнікова, П. Недбайла, В. Осечинського.

Зважаючи на тяжке матеріальне становище трудящих західних областей України, Рада Народних Комісарів УРСР Постаново-

вою від 13.VII 1940 року забезпечила державною стипендією 75% всього студентського складу; крім того, були відпущені спеціальні кошти для допомоги студентам, для створення необхідної матеріально-технічної бази та поповнення бібліотек.

Значну допомогу Львівському університету подали також Московський, Ленінградський, Київський, Харківський та інші університети СРСР.

Основним напрямком навчальної роботи університету стала підготовка кадрів нової, радянської інтелігенції, озброєної найновішими досягненнями науки, вихованої в дусі марксистсько-ленінського світогляду, здатної передати набуті знання трудящим і безмежно відданої справі побудови комуністичного суспільства.

Для підготовки наукових працівників на 15 кафедрах було відкрито трирічну аспірантуру, а для вчителів, які не мали вищої освіти, – заочний відділ.

На прохання студентів і наукових працівників Львівського державного університету та громадських організацій міста Львова Президія Верховної Ради УРСР Указом від 8 січня 1940 року присвоїла університету ім'я Івана Франка.

Запровадженням нової організаційної структури, нових навчальних планів і програм почався важливий процес ідеологічної перебудови університету. Велику роботу в цьому відношенні довелося проводити партійній, комсомольській і профспілковій організаціям, кафедрам суспільних наук. Під їх керівництвом викладачі і студенти були згуртовані у дружний колектив, що наполегливо переборював усі перешкоди, які неминуче виникали в цей складний організаційний період, гартувався і міцнів у боротьбі проти ворожих і націоналістичних елементів.

У розквіті сил зустрів університет весну 1941 року. Всі умови сприяли розвиткові наукової діяльності професорів і викладачів. Студенти успішно складали екзаменаційну сесію. Віроломний напад німецько-фашистських загарбників перервав велику творчу працю радянських людей. На три роки припинилося і життя Львівського університету.

В перший день війни від фашистської авіабомби загинув доцент кафедри української літератури видатний радянський письменник-

Степан Тудор

менник Степан Тудор. На бойовому посту при охороні головного корпусу університету був убитий секретар комсомольського комітету О. Артюх і тяжко поранений голова профспілкової організації, завідуючий кафедрою нової історії доцент А. Скаба.

Багато студентів і викладачів університету боролося з ворогом на фронтах Вітчизняної війни, в партизанських загонах, вело підпільну боротьбу у фашистському тилу. Смертю героїв загинули Ян Красіцький, Марія Соляк, Ванда Зеленчик та інші студенти.

Війна відняла життя багатьох викладачів університету. Жертвами фашистського терору стали 40 видатних львівських учених і серед них – професор університету Т. Бой-Желенський.

Воєнні дії і трирічна окупація зруйнували і спустошили університет; лабораторії і кабінети були пограбовані і знищені, з наукової бібліотеки німецькі загарбники вивезли понад 20 тисяч найцінніших книжок, серед яких близько 4 тисяч стародруків і інкунабулів та 500 цінних рукописів. Був зруйнований зал «Колегіум-максимум», спалений колонний зал «Ауля».

23 липня 1944 року танкіст Олександр Марченко підніс на вежі Львівської міськради червоний прапор. Львів був звільнений. Населення міста з ентузіазмом взялося за відбудову зруйнованого господарства.

Почав лікувати заподіяні війною рани і Львівський університет. Ректором університету був призначений І. І. Білякевич, який разом з партійною і комсомольською організаціями взявся за підготовку до навчального року. Треба було зібрати наукових працівників і студентів, відремонтувати зруйновані аудиторії, створити мінімальну матеріально-технічну базу. Це було нелегкою справою.

В перший післяокупаційний рік лекції і практичні заняття проводилися в напівзруйнованих лабораторіях і кабінетах, в аудиторіях без вікон, опалення та освітлення. Відчувалася гостра нестача професорсько-викладацьких кадрів. На 1 листопада 1944 року в університеті було 127 наукових працівників (серед них два академіки – М. Возняк і Ф. Колесса, 7 професорів, 8 доцентів і 110 викладачів). На всіх факультетах нараховувалося 556 студентів.

Проте незважаючи на надзвичайно тяжкі умови в університеті поступово розгорталася навчальна та наукова робота. У вільний час під керівництвом партійної і комсомольської організацій викладачі і студенти допомагали очищувати забруднені приміщення, ремонтували учбове обладнання, устатковували лабораторії. Комуністична партія і Радянський уряд виділили великі кошти на відбудову Львівського університету.

Протягом року професорсько-викладацький колектив поповнився кваліфікованими кадрами. До викладання були запрошені відомі вчені – академіки В. О. Сельський і В. Г. Щурат, члени-кореспонденти АН УРСР М. Г. Попов, Б. В. Гнеденко, Г. М. Савін,

професори С. О. Гребінський, О. С. Кованько, В. С. Соболев, К. М. Леутський та інші.

У 1945–46 навчальному році університет мав 7 факультетів – історичний, біологічний, філологічний, фізико-математичний, геологічний, географічний і хімічний. На 71 кафедрі були зайняті 216 наукових працівників, в тому числі 4 академіки, 37 професорів, 50 доцентів і 125 викладачів і асистентів.

Відновилося робота астрономічної обсерваторії, ботанічного саду і наукової бібліотеки.

На всіх факультетах вчилася 1455 студентів, з них на I курсі – 565 чоловік; на II – 529; на III – 196; на IV – 149; на V – 16. За національністю, студенти розподілялися так: українців – 53,3 %; росіян – 28,8%, поляків – 9,7%; інших національностей – 6,2%. 227 студентів були учасниками Великої Вітчизняної війни.

Колектив професорів і викладачів на чолі з партійною організацією наполегливо виховував студентів у дусі радянського патріотизму, пролетарського інтернаціоналізму, дружби народів, викриваючи різні прояви буржуазної ідеології і перш за все – буржуазного націоналізму. Особливо велику роль в ідейно-виховній роботі університету відігравали кафедри суспільних наук (марксизму-ленінізму, філософії, політичної економії), які поповнилися викладачами, що повернулися з фронтів Вітчизняної війни. Глибоке вивчення марксистсько-ленінської теорії стало справою всього професорсько-викладацького колективу. З цією метою були організовані гуртки, семінари, науково-теоретичні конференції, керовані кафедрами суспільних наук.

Певна кількість наукових працівників університету не могла відразу порвати з старими, набутими в буржуазній вищій школі ідеалістичними і метафізичними поглядами, і це перешкоджало їм успішно виконувати нові завдання. Тому на чільне місце роботи кафедр стало питання наукової методології.

Організаційній і ідейно-виховній роботі партійної організації і всього колективу університету надавали велику допомогу ЦК КП України, Львівський обком і міськком Комуністичної партії України, обласний і міський виконавчі комітети Рад депутатів трудящих.

Так, уже 3 серпня 1944 року виконком Львівської обласної Ради депутатів трудящих прийняв постанову, якою закріплював за університетом учбові корпуси по вул. Маршалківській (тепер Університетська, 1), Миколая (тепер Щербакова, 4), Длугоша (тепер Ломоносова, 6, 8) з ботанічним садом, бібліотеку по вул. Драгоманова, їдальню, гуртожитки, астрономічну обсерваторію в 4 га землі, з будівлями на ній та всім майном. Весь будинок по вул. Супінського (тепер Коцюбинського, 11) віддавався для професорсько-викладацького складу. 30 серпня 1944 року Рада Народних Комісарів УРСР прийняла постанову за підписом М. С. Хрущова, з якій підтримувалася пропозиція Львівського облвиконкому та наказувалося в разі потреби виділити Львівському університетові додатково навчальні приміщення, гуртожитки для студентів та квартири для викладачів.

Відбудова університету тривала майже п'ять років. За цей час були відновлені лабораторії, устатковано обладнання аудиторій і навчальних кабінетів, укомплектовано бібліотеки.

Учбовий корпус по вул. Ломоносова, 6

Наукову підготовку на кафедрах університету пройшло 37 аспірантів. Серед них – О. Парасюк, тепер доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент АН УРСР, Ф. Неборячок – доцент, завідувач кафедри української літератури, та інші. Докторські дисертації захистили 3 чоловіка, кандидатські дисертації – 44. О. С. Вялов і Г. М. Савін були обрані дійсними членами АН УРСР, А. С. Лазаренко, Є. К. Лазаренко, Ю. Б. Лопатинський, В. Б. Порфір'єв, В. С. Соболев – членами-кореспондентами АН УРСР.

Значно пожвавилася наукова робота професорів і викладачів університету. Результати їх досліджень друкувалися в «Наукових записках» усіх факультетів (з 1956 року «Наукові записки» перейменовано у відповідні тематичні збірники, а з 1961 року – у «Вісники Львівського університету»).

За ініціативою академіка М. Возняка у 1948 році був заснований збірник «Іван Франко. Статті і матеріали». Зараз вийшло в світ уже 9 томів.

Праці проф. В. С. Соболева «Введение в минералогию силикатов» (1949 рік), проф. М. П. Єрмакова «Исследование минералообразующих растворов» (1950 рік) і проф. Г. М. Савіна «Концентрация напряжений возле отверстий» (1950 рік) були удостоєні Сталінських премій.

Крім того, за відкриття і дослідження родовищ корисних копалин були удостоєні звань лауреатів Сталінської премії академік О. С. Вялов і доцент В. З. Єршов.

У 1946 році при університеті були організовані наукові товариства: Львівське відділення Всесоюзного менделєєвського товариства, яке об'єднало хіміків м. Львова, і Львівське геологічне товариство, що об'єднує геологів західних областей України. Геологічне товариство видає щорічники з мінералогії України і теоретичної мінералогії «Минералогический сборник» (вийшло 14 томів), а також щорічники з геології «Геологический сборник» (вийшло 8 томів), широко відомі в СРСР і за кордоном. У 1956 році засновано Львівське відділення Всесоюзного географічного товариства, яке видає щорічник під назвою «Географічний збірник» (вийшло 6 томів).

Організація товариств значно розширила зв'язки вчених університету з ученими вищих навчальних і наукових закладів Києва, Москви, Ленінграда та інших міст Радянського Союзу, сприяла розширенню наукової роботи університетських кафедр.

Розвиткові наукової і науково-методичної діяльності кафедр значно сприяло створення у 1947 році в університеті друкарні і видавництва, яке наказом міністра вищої освіти СРСР від 3 квітня 1954 року було реорганізовано в уставне видавництво Львівського університету.

Сторінки університетської багатотиражної газети

У 1948 році почала виходити університетська багатотиражна газета «За радянську науку».

За 17 років, що пройшли з дня визволення Львова від фашистських окупантів, Львівський університет з напівзруйнованого, позбавленого кадрів досвідчених викладачів і матеріальної бази, перетворився в один з найбільших учбових закладів країни.

З кожним роком зростає матеріально-технічна база університету, дедалі ширше розгортається наукова діяльність його працівників, спрямована на вирішення важливих проблем сучасної на-

уки і потреб розвитку народного господарства, збільшується випуск спеціалістів з нових галузей знань і значно підвищується рівень підготовки студентів.

В університеті створюються нові факультети, лабораторії, кабінети і спеціалізовані майстерні. У 1951 році закінчено обладнання лабораторій кафедри механіки, побудовано високогірний біологічний стаціонар у Карпатах. Постановою виконкому Львівської міської Ради депутатів трудящих та бюро міськкому КП України від 16 травня 1952 року університетові було виділено для розширення ботанічного саду близько 80 га по вул. Пасічна–Погулянка. У 1957 році почалося будівництво астрономічної обсерваторії в Брюховичах, організовано географічний стаціонар на Дністрі. В 1953 році мінералогічний відділ геологічного музею виділено в самостійний мінералогічний музей. Значно розширено і організовано нові кафедральні лабораторії фізичного факультету. В 1959 році розпочато надбудову двох поверхів у приміщенні хімічного факультету по вул. Ломоносова для розширення хімічних лабораторій. Того ж року постановою Президії виконкому Львівської міської Ради для потреб університету передано приміщення по вул. 17 вересня, 16, у якому розміщено студентську бібліотеку і географічний факультет, і приміщення по вул. 17 вересня, 14. Крім того, проведено великий капітальний ремонт учбових приміщень і студентських гуртожитків університету. В 1956 році закінчено відбудову великого актового залу в головному корпусі, зруйнованого німецько-фашистськими окупантами; в 1958 році побудовано зал на 450 чоловік для проведення культурно-масових заходів, обладнано спортивні площадки по вул. Коперніка, стадіон по вул. Пасічній.

Серійні видання університету

За цей час сталися деякі зміни в структурі університету. В 1950 році організувався факультет іноземних мов, кафедра нової історії в 1952 році розділилася на кафедри історії південних і західних слов'ян та нової історії, в 1953 році фізико-математичний факультет був поділений на механіко-математичний і фізичний факультети. У 1954 році було створено факультет журналістики. У 1955 році відкрито кафедру розвідки і розшуків корисних копалин, у 1960 році – кафедри обчислювальної математики і фізики твердого тіла. В 1954 році розпочав роботу кабінет франкознавства при кафедрі історії української літератури, в 1959 році – кабінети мистецтвознавства, фонетики, допоміжних історичних дисциплін. На географічному факультеті розпочато організацію музею землезнавства.

До сторіччя з дня смерті Т. Г. Шевченка відкрито кабінет шевченкознавства.

Розвиток нових напрямків наукової роботи викликав необхідність дальшого збільшення кількості наукових і учбових лабораторій і кабінетів.

У Львівському університеті організовано три проблемні наукові лабораторії, устатковані найновішим сучасним обладнанням: геохімічних методів дослідження корисних копалин; радіобіологічних досліджень і обчислювальний центр. Ці лабораторії стали центрами наукових досліджень геологічного, біологічного і механіко-математичного факультетів. У 1960 році за рішенням Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР організовано лабораторії напівпровідників, кристалофосфорів, полімерів і якісної оцінки земель. Розширені і поповнені лабораторії кафедр геологічного, фізичного, хімічного, механіко-математичного факультетів.

Підручники та учбові посібники, написані в університеті

Оранжерея в ботаничному саду

тетів. Все це сприяє дедалі ширшому розгортанню дослідницької роботи, дозволяє розвивати нові напрямки і галузі науки, вести навчання студентів на широкій експериментальній основі.

Тепер у Львівському університеті організовано і обладнано найновішим приладдям 35 навчальних і наукових лабораторій, 6 навчальних і наукових кабінетів, 4 проблемні наукові лабораторії, 5 музеїв (геологічний, мінералогічний, палеонтологічний, зоологічний, нумізматики і сфрагістики), астрономічна обсерваторія, обсерваторія земного магнетизму, ботанічний сад, агробіологічна станція, високогірна біологічна станція в Карпатах, географічний стаціонар на Дністрі, наукова бібліотека, студентська бібліотека, навчально-виробничі майстерні, стадіон.

Розширення матеріально-технічної бази університету і збільшення факультетів сприяло зростанню кількості студентів, поліпшенню їх підготовки. Львівський університет зробився справжньою кузнею кадрів радянської інтелігенції.

За останні 15 років Львівський університет підготував до 12 тисяч

кваліфікованих спеціалістів з вищою освітою і понад

Роботи, відзначені Сталінською премією

300 кандидатів і докторів наук, які плідотно працюють у народному господарстві, вищих навчальних закладах і науково-дослідних установах всього Радянського Союзу. Так, у 1961 році університет випустив 1411 спеціалістів-істориків, філологів, юристів, журналістів, біологів, хіміків, геологів, географів, математиків, механіків, фізиків.

В 1960–61 учбовому році в університеті навчалося 8230 студентів, з них стаціонарно 3489. Серед студентів стаціонару 63,4% становили діти робітників і селян.

Підготовку молодих спеціалістів і наукових працівників 46 спеціальностей в університеті забезпечують 58 кафедр, на яких працюють понад 600 професорів, доцентів, асистентів і викладачів. Крім того, на кафедрах, в лабораторіях, ботанічному саду, астрономічній обсерваторії та інших науково-допоміжних закладах зайнято близько

300 науковців і допоміжного персоналу. Наукову і студентську бібліотеки обслуговують 82 бібліотечні працівники.

Навчання в університеті повністю здійснюється на державний кошт; крім того, 85% студентів одержують державні стипендії.

Важливою віхою в житті Львівського університету став За-

кон про зміцнення зв'язку школи з життям і дальший розвиток системи народної освіти в СРСР, прийнятий Верховною Радою СРСР 24 грудня 1958 року.

Здійснюючи цей Закон, колектив викладачів і студентів університету при безпосередній допомозі центральних і місцевих керівних партійних і державних органів провів значну роботу в справі поліпшення комплектування і роботи кафедр, організації навчального і виховного процесу, планування наукової роботи, матеріально-технічного устаткування лабораторій, навчальних майстерень, налагодження тісних зв'язків з середніми школами, промисловими підприємствами і колгоспами. Ці зв'язки благотворно вплинули на розвиток учбової та наукової роботи в університеті і значно наблизили її до завдань практики комуністичного будівництва.

Перш за все, якісно покращав контингент студентів університету. Раніше переважну більшість студентів становили юнаки і дівчата, які тільки що закінчили середню школу, не мали життєвого досвіду, навичок до трудової діяльності і протягом п'яти років навчання у вузі не набували їх. Тепер до університету приходить переважно молодь, яка по одержанні середньої освіти працювала не менше двох років у сфері матеріального виробництва або на практичній роботі в державних, господарських, культурно-освітніх установах. Так, у 1960 році в університет на навчання

На лекції

з відривом від виробництва зараховано 455 чоловік, виробничий стаж яких становить 2 і більше років, тобто 67% студентів. Крім того, на ряді факультетів відкрито вечірнє навчання для молоді, яка працює на виробництві і поєднує працю з навчанням в університеті. У 1960–61 навчальному році на I-III курсах вечірнього відділу навчалось понад 300 студентів. Кількість студентів вечірнього навчання з року в рік збільшується.

Важливого значення набула й заочна форма навчання. Кількість студентів-заочників за останні два роки також значно зросла і в 1960–61 навчальному році становила 4440 чоловік.

Завдяки Законові про зміцнення зв'язку школи з життям сталися істотні зміни в організації навчального процесу і виховання студентів, на всіх факультетах значно збільшилася питома вага практики, що посідає важливе місце в системі підготовки студентів до майбутньої діяльності. Якщо за старими навчальними планами на практику відводилось від 9,5 до 15% балансу навчального часу, то тепер – до 30%. Студенти проходять практику на передових підприємствах, у науково-дослідних закладах, середніх школах під керівництвом досвідчених практиків, інженерів, педагогів, наукових працівників. На виробничій практиці майбутні спеціалісти знайомляться з підприємствами, вивчають економіку і організацію виробництва, пропозиції раціоналізаторів та бригад комуністичної праці, збирають матеріал для написання курсових і дипломних робіт.

Для студентів, що навчаються з відривом від виробництва, в 1960–61 навчальному році організовано виробниче навчання. В навчально-виробничих майстернях студенти набувають виробничих спеціальностей, потрібних їм у майбутній практичній роботі (слюсарів, токарів, трактористів, водіїв автомашин, складувів, вишивальниць тощо). Для цього організовані слюсарно-токарна майстерня, клас автотракторної справи, майстерня пошиву і художньої вишивки, електро-радіомайстерня.

На факультетах, які готують студентів до педагогічної діяльності, значно розширено вивчення педагогічних предметів, а також запроваджуються різні види активної педагогічної практики в школах, піонерських таборах тощо. Крім того, для студентів-філологів

введена діалектологічна і фольклорна практика, для студентів-істориків – археологічна практика.

Відповідно розвитку нових галузей науки кафедри розробили спецкурси і спецсемінари. Так, на геологічному факультеті для студентів, що спеціалізуються в галузі розшуків корисних копалин, введено спецкурси «Методи розшуків радіоактивних елементів», «Геологія УРСР», на хімічному факультеті для відповідних спеціальностей розроблено спецкурси «Процеси і апарати хімічної промисловості», «Хімія полімерів», «Атомний практикум», на механіко-математичному факультеті – «Основи технічного креслення», на історичному факультеті – «Будівництво соціалізму в країнах народної демократії», «Розпад колоніальної системи імперіалізму», «Міжнародний робітничий рух після другої світової війни».

Встановлення тісних контактів кафедр з промисловими підприємствами і колгоспами дало можливість пов'язати наукову і навчальну роботу з потребами народного господарства і використати

У мінералогічному музеї

Вестибюль головного корпусу університету

передовий досвід виробництва в навчанні студентів. Позитивні наслідки виявилися скоро. Вже у 1960 році 172 студенти захистили дипломні роботи, пов'язані з виробництвом. У 1961 році практичне значення мали дипломні роботи 286 випускників. Ряд студентів фізичного факультету виконував свої дипломні роботи безпосередньо на заводах Львова.

За останнє десятиріччя в університеті значно розширилася підготовка наукових кадрів через аспірантуру. Якщо за 1945–1950 роки в університеті пройшли наукову підготовку всього 37 аспірантів, то в 1950-51–1960-61 роках – майже у 7 разів більше.

За 1951–1960 роки вчені університету захистили 26 докторських і 226 кандидатських дисертацій.

Завдяки піклуванню і допомозі Комуністичної партії і Радянського уряду Львівський державний університет перетворився у великий науковий центр республіки. З ростом наукових кадрів і розширенням лабораторно-технічної бази наукові дослідження стали тісніше пов'язуватися з виробництвом. Кафедри природничих факультетів успішно розробляють ряд нових напрямків наукових робіт: геохімічні і радіометричні методи дослідження корисних копалин на геологічному факультеті, радіобіологічні дослідження на біологічному факультеті, вивчення високополімерних сполук на хімічному факультеті, праці в галузі фізики твердого тіла, спектроскопії, напівпровідників на фізичному факультеті. Роботи вчених університету в цих напрямках відомі спеціалістам не тільки в нашій країні, а й за кордоном.

Особливо великі зрушення в науковій роботі університету сталися після XX з'їзду КПРС і наступних пленумів ЦК КПРС, де розглядалися питання про технічний прогрес, про круте піднесення сільського господарства, про розвиток хімічної промисловості. Партія і уряд поставили перед ученими широкі завдання докорінного поліпшення наукових досліджень в усіх галузях, і наукові працівники кафедр Львівського університету значно розширили проблематику досліджень, почали тісніше пов'язувати її з завданнями техніко-економічного розвитку країни. У практику роботи кафедр увійшли дослідження на замовлення підприємств. Протягом 1957–1960 років кафедри геологічного, механіко-математичного,

хімічного, фізичного, географічного факультетів виконали на замовлення підприємств і народногосподарських організацій 35 госпдоговірних тем і дали науково обгрунтовані рекомендації щодо поліпшення технології і піднесення продуктивності виробництва. Ця форма співробітництва з практикою народного господарства дала можливість науковим працівникам університету глибше ознайомитися з сучасними завданнями і методами організації виробництва, залучити до виконання наукової тематики інженерно-технічний персонал підприємств. У зв'язку з цим в 1958 році в університеті була проведена науково-технічна конференція разом з інженерно-технічними працівниками підприємств Львівського економічного адміністративного району. Наукові працівники університету взяли активну участь в організації такої ж конференції по Станіславському економічному адміністративному району.

З розширенням наукових досліджень розвиваються і міцніють зв'язки університету з вищими навчальними закладами і інститутами Академій наук УРСР і СРСР. Працівники університету беруть активну участь у наукових конференціях республіканського і союзного значення. Львівський університет став одним з важливих наукових центрів країни, в якому майже щороку відбуваються республіканські і загальносоюзні наукові конференції і наради. Так, у 1956 році в університеті проходили Всесоюзна нарада з питань спектроскопії, Всесоюзна нарада з ландшафтознавства, в 1957 році – Всесоюзна нарада з питань зоогеографії суші, з'їзд Карпато-Балканської асоціації Міжнародного геологічного конгресу, Всесоюзна нарада по дослідженню і використанню глин, у 1958 році – Всесоюзна нарада з питань фізіології і екології росту рослин, у 1959 році – Всесоюзна нарада по проблемі напівпровідників, у 1960 році – Друга славістична конференція, у 1961 році — пленум Комісії мінералогії і геохімії Карпато-Балканської асоціації. Більшість матеріалів нарад і конференцій опубліковано у видавництві університету.

Вчені Львівського університету неодноразово брали участь у міжнародних наукових з'їздах і конференціях. У 1954 році проф. П. М. Цись був делегатом XVIII Міжнародного Географічного Конгресу в Ріо-де-Жанейро; в 1957 році проф. В. С. Соболев і

проф. О. С. Вялов брали участь у роботі Міжнародного Геологічного Конгресу в Мексиці, в 1957 році проф. Є. К. Лазаренко і проф. В. С. Соболев – у Міжнародному Геофізичному Конгресі в Канаді та в Міжнародній нараді з мінералогії глин у Лондоні.

Учені університету щороку рапортують про свої досягнення і плани на звітно-наукових і тематичних сесіях і конференціях. За десять років в університеті відбулося понад 80 наукових сесій, конференцій і наукових завдань, на яких заслухано понад 2500 доповідей.

Важливе значення в розвитку наукової роботи кафедр мають наукові експедиції. За десять років геологи, географи, біологи, філологи провели понад 50 наукових експедицій в західних областях УРСР, на Донбасі, в Криму, на Кавказі, на Уралі, в Забайкаллі, на Алтаї, на Кольському півострові, в Казахстані, на Крайній півночі та в інших районах Радянського Союзу.

Результати досліджень наукових працівників університету публікувалися в монографіях, статтях, доповідях і повідомленнях. За останні роки надруковано понад 350 монографій, підручни-

Матеріали всесоюзних наукових конференцій

ків та учбових посібників, до 6000 статей, доповідей і повідомлень у радянських і зарубіжних наукових виданнях.

Величезну наукову, політико-виховну і методичну роботу ведуть кафедри суспільних наук університету – історії КПРС, філософії та політекономії. В основу роботи кафедр суспільних наук були покладені важливі партійні документи, рішення XXI з'їзду КПРС, матеріали Наради комуністичних і робітничих партій в Москві, постанова ЦК КПРС «Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах». Основним змістом навчально-методичної роботи викладачів цих кафедр стало глибоке вивчення і роз'яснення студентам творів класиків марксизму-ленінізму, теоретичних проблем і практичних завдань, поставлених у рішеннях XX і XXI з'їздів партії, пленумів ЦК, документів міжнародного комуністичного і робітничого руху. Завдяки цьому студенти Львівського університету виявляють глибокий інтерес до вивчення суспільних наук, міцні знання з основних теоретичних питань марксизму-ленінізму, вміння пов'язувати засвоєний матеріал з життям, правильно орієнтуватися у внутрішній і зовнішній політиці Радянського Союзу.

Кафедра історії КПРС приділяє особливу увагу вивченню життя і діяльності В. І. Леніна, засновника Комуністичної партії Радянського Союзу, організатора і вождя Великої Жовтневої соціалістичної революції і Радянської держави, геніального теоретика і революційного практика. Ця робота ведеться на основі глибокого вивчення творів В. І. Леніна, матеріалів з'їздів, конференцій і пленумів партії. Наукові працівники кафедри рішуче викривають шкідливість пережитків українського буржуазного націоналізму, буржуазної ідеології, ревізіоністських поглядів. Співробітники кафедри підтримують тісні зв'язки з підприємствами Львова, систематично вивчають досвід їх роботи, розробляють теми про роль партійних організацій на виробництвах і в колгоспах, про комуністичне виховання, досліджують окремі питання з історії Комуністичної партії Радянського Союзу.

За десять років наукові працівники кафедри історії КПРС опублікували понад 100 статей в університетських, загальносоюзних та республіканських виданнях, надрукували ряд праць, при-

св'ячених вивченню окремих питань з історії партії, теоретичній розробці нових проблем, поставлених життям. Так, у 1960 році вийшла монографія доц. А. С. Зашкільняка «Боротьба В. І. Леніна за зміцнення більшовицької партії після II з'їзду РСДРП», в 1959 році – його книга «Розробка В. І. Леніним тактики марксистської партії напередодні революції 1905–1907 років», у 1958 році видана робота А. М. Черненка «В. І. Ленін у жовтневі дні 1917 року», в 1959 році – брошура П. М. Анірова «Соціалізм в СРСР здобув повну і остаточну перемогу» та ін. До 90-річчя з дня народження В. І. Леніна був підготовлений збірник «Велика сила ленінських ідей».

У кабінеті історії КПРС

Кафедра видає збірник «Питання історії КПРС». Група співробітників кафедри у 1960 році опрацювала нарис «Нам партія силу дала» (з історії комсомольської організації університету). Значну кількість статей дала кафедра у збірники «50 років першої російської революції» (1955 рік), «40 років Великого Жовтня» (1957 рік), «У боротьбі за Радянську владу і соціалізм» (1960 рік), у всі видання «Доповідей та повідомлень» Львівського університету.

Слід відмітити також роботи А. Ф. Вовчика з різних питань історії КПРС і революційного руху, частина яких у 1957–1958 роках вийшла у В'єтнамі.

Наукова діяльність кафедри філософії присвячена розробці актуальних проблем, які впливають з рішень партії про сучасні завдання комуністичного будівництва в СРСР, викриттю реакційної буржуазної ідеології, зокрема ревізіонізму, дослідженню історії філософської і суспільно-політичної думки на Україні і в Росії, питанням діалектичного та історичного матеріалізму, логіки, естетики, педагогіки.

Останнім часом співробітники кафедри видали ряд цінних; наукових робіт, у тому числі книги професора А. С. Брагінця «Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка» (1956), «Іван Франко – видатний атеїст-просвітител» (1956), «Боротьба В. І. Леніна проти реакційної філософії» (1959); професора Б. Г. Кубланова «Гносеологическая природа литературы и искусства» (1958), «Матерія і свідомість» (1958), «Эстетическое чувство и искусство» (1956); доцента М. Олексюка «Атеїстичні погляди Лесі Українки» (1958). Працівники кафедри опублікували у різних виданнях, в тому числі університетських збірниках «Праці кафедр суспільних наук», випуск I (1954), «Філософія» (1957) і «Питання філософії» (1958), до 100 наукових і науково-популярних статей.

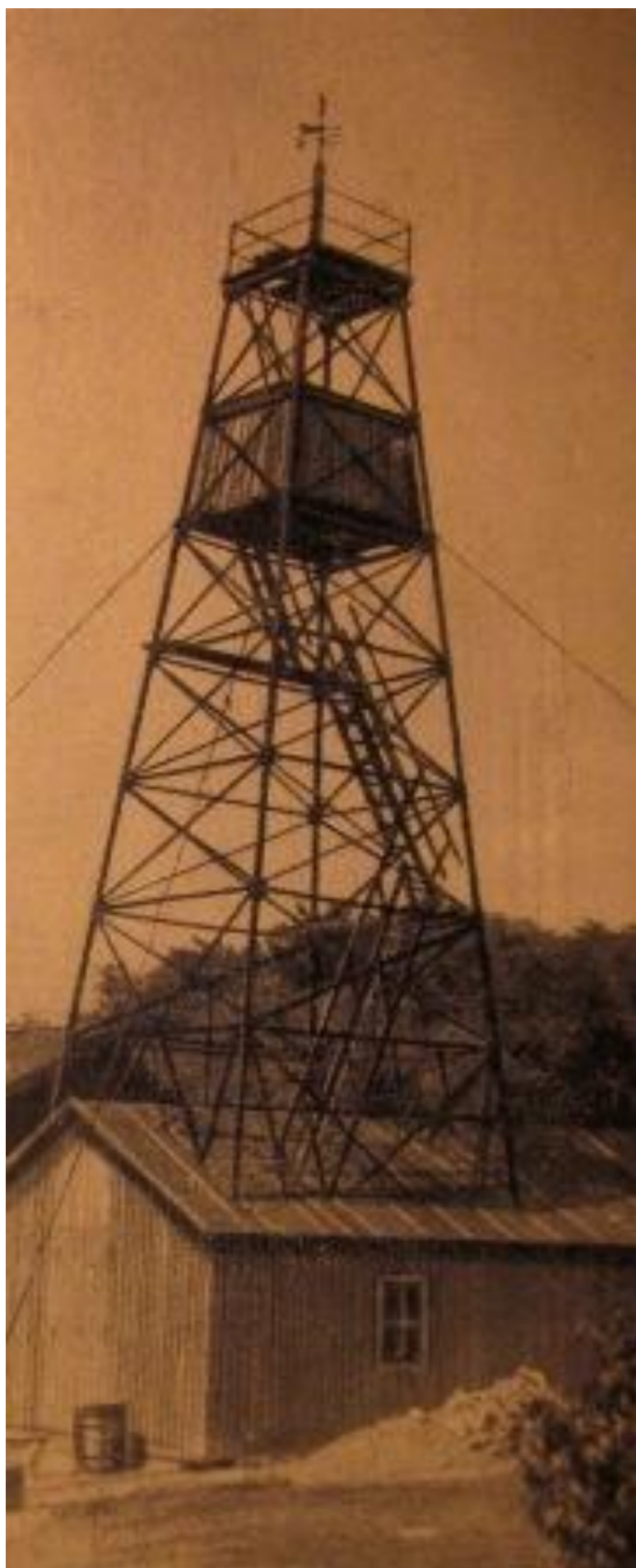
Кафедра політекономії розроблення важливих теоретичних проблем пов'язує з практикою комуністичного будівництва, зокрема з вивченням питань про дальші можливості підвищення реальних доходів робітників підприємств, про спеціалізацію і кооперування місцевої промисловості Львівщини, вплив заготівель сільськогосподарських продуктів на колгоспне виробництво, собі-

вартість колгоспної продукції і шляхи її зниження, відтворення кваліфікованої робочої сили у сільському господарстві тощо.

Наукові роботи працівників кафедри опубліковані у восьми збірниках «Питання політекономії». Крім того, окремими виданнями вийшли книги Л. Козловської «Розвиток народного господарства Закарпатської області за роки Радянської влади» (1957), С. Злупка «Ідейна боротьба навколо аграрно-селянського питання в Галичині» (1960) та інші праці.

Дослідження в галузі геологічних наук займають одне з перших місць у Львівському університеті. Відомі вчені академіки В. С. Соболев (з 1961 року перейшов у Сибірський відділ АН СРСР), О. С. Вялов, В. Б. Порфір'єв, С. І. Субботін, професори Д. П. Рєзвой, Є. М. Лазько, Д. П. Бобровник, Д. І. Горжевський, М. П. Єрмаков (тепер директор музею землезнавства МГУ),

доцент Г. Л. Піотровський зуміли підготувати і згуртувати на геологічному факультеті міцний колектив наукових працівників. Геологи Львівського університету провели десятки експедицій в Якутії, на Уралі, в Забайкаллі, на Алтаї, в Карпа-

тах, на Кавказі і в багатьох інших районах Радянського Союзу; академік О. С. Вялов брав участь у радянській антарктичній експедиції. Наукові дослідження і експедиції були спрямовані на вирішення важливих проблем сучасної геологічної науки і мали велике народногосподарське значення.

За останнє десятиріччя наукові працівники факультету опублікували понад 600 наукових праць, а також розробили десятки реко-

Видання Львівського відділу Всесоюзного географічного та Львівського геологічного товариства

мендацій для гірничорудних підприємств і геологорозвідувальних організацій Радянського Союзу. Серед опублікованих праць слід назвати ряд монографій і підручників для геологічних факультетів; В. С. Соболев «Федоровский метод» (1954), Є. М. Лазько «Хрусталеносные кварцевые жилы и их генезис» (1957), В. М. Козеренко «Геологическое строение юго-восточной части Восточного Забайкалья» (1957), Є. К. Лазаренко «Курс мінералогії» (1959, 1960, 1961), Є. К. Лазаренко, О. І. Матковський і ін. «Мінералогія визержених комплексів Західної Волині» (1960) та інші.

Наукові працівники географічного факультету (професори П. М. Цись, К. І. Геренчук, доценти А. Т. Ващенко, Г. А. Зільбер, І. М. Гоголев та інші) наполегливо і плідно вивчають природні і економічні умови західноукраїнського Полісся, Волино-Поділля, Підкарпаття, Карпат, Закарпатської низовини та інших районів республіки. Результати їх досліджень використовуються планово-господарськими органами та науковими установами. Значну роботу провела експедиція по дослідженню ґрунтів, яка обслідувала ґрунти 258 колгоспів на Полтавщині і Волині та розробила для них рекомендації. Матеріали експедиції експоновані на Всесоюзній виставці передового досвіду у Москві. Зараз за дорученням Міністерства сільського господарства УРСР експедиція здійснює дослідження ґрунтів у Цілинному краї. Крім того, університетські географи опрацювали схеми геоморфологічного, ландшафтного (фізико-географічного) та економічного районування територій львівського та Станіславського економічних районів. Географи Львівського університету останнім часом опублікували до 200 наукових праць, зокрема 6 випусків «Географічного збірника», присвячених ландшафтознавству, питанням геоморфогенезу, геоморфологічного і фізико-географічного районування, вивченню сільськогосподарських ресурсів західних областей УРСР, розвитку Львівсько-Волинського вугільного басейну. Так, у 1960 році опублікована монографія К. І. Геренчука «Тектонические закономерности в орографии и речной сети Русской равнины», в 1956 році у Львівському книжково-журнальному видавництві вийшов економіко-географічний нарис Ф. Д. Заставного «Львівсько-Волинський вугільний басейн», у 1960 році видана робота М. М. Койнова «Природа Станіславської області».

Кафедри хімічного факультету досягли значних успіхів у вивченні емульсійної полімеризації (професор О. І. Юрженко), кристалохімії і фізико-хімічного аналізу металічних систем (доценти Є. Є. Черкашин, П. І. Крип'якевич), сполук металів з органічними оксидкислотами (доцент В. К. Золотухін), синтезу інсектидів та стимуляторів рослин (доцент М. І. Землянський), фізико-хімічних властивостей бентонітів західноукраїнських родовищ (доцент Т. М. Полонський) та інших галузях хімії.

Дослідження абсолютного віку мінералів

В зв'язку з рішенням Пленуму ЦК КПРС про розвиток хімічної промисловості в СРСР кафедри хімічного факультету значно розширили тематику досліджень на замовлення промислових підприємств. Кафедра органічної хімії під керівництвом доц. М. І. Землянського розробила методику виготовлення деяких гостродефіцитних реактивів, які раніше ввозилися з-за кордону. Методика одержання люмінофору суспензій, опрацьована кафедрою фізичної хімії під керівництвом доц. Т. М. Полонського, використовується для виготовлення телевізорних екранів. Результати досліджень університетських учених-хіміків публікувалися в «Наукових записках» (серія хімічна), а також у різних виданнях республіканського і загальносоюзного значення. Всього опубліковано понад 400 статей і повідомлень.

У галузі теоретичної фізики заслуговують на увагу дослідження квантової теорії поля і теорії спектрів передчасно померлого в 1958 році проф. В. С. Міліянчука. В галузі астрофізики дав поважні теоретичні узагальнення проф. М. С. Ейгенсон (монографії

«Очерки физико-географических проявлений солнечной активности» – 1957 рік, «Внегалактическая астрономия» – 1960 рік та інші).

Важливі дослідження веде кафедра фізики твердого тіла. Розроблена проф. А. Ю. Глауберманом методика вирощування сцинтиляційних кристалів дала значні наслідки. Вирощувані в лабораторії кафедри фізики твердого тіла кристали дістали високу оцінку наукових, медичних і народногосподарських установ.

У вивчення магнітної газодинаміки зробив значний вклад проф. С. А. Каплан («Межзвездная газодинамика», 1958).

Роботи наукових працівників фізичного факультету публікуються у «Фізичному збірнику», який видається в університеті, а також у багатьох наукових виданнях Радянського Союзу.

Великий інтерес, ініціативу і наполегливість виявив колектив фізичного факультету при виконанні завдань по організації і проведенню спостережень штучних супутників Землі. За досягання в цій важливій справі 17 наукових працівників і студентів факультету за наказом Міністерства вищої освіти СРСР від 22 березня 1958 року нагороджено почесними грамотами, грошовими преміями та цінними подарунками.

У хімічній лабораторії

Спостереження в астрономічній обсерваторії

Математики і механіки Львівського університету за останні роки дали понад 300 праць, опублікованих в університетських збірниках, а також у різних республіканських і загальносоюзних виданнях. Серед найважливіших праць слід назвати такі: «Интеграл Лебега» проф. О. С. Кованька, «Основи лінійної алгебри» проф. Ю. Б. Лопатинського, «Метод Лобачевського розв'язання алгебраїчних рівнянь» О. М. Костовського та І. Ф. Тесленка, «Нарисна геометрія» Г. Л. Буймоли, учбовий посібник О. С. Кованька та І. Г. Соколова «Теория функций действительного переменного и основы функционального анализа».

Наукову роботу в галузі механіки у Львівському університеті очолював академік АН УРСР Г. М. Савін, якого тепер заступив проф. М. П. Шереметьєв. Г. М. Савін заснував лабораторію механіки, йому належить чимало досліджень з теорії пружності, виконаних за час його праці в університеті (з 1948 по вересень 1951 року Г. М. Савін був ректором університету).

Кафедра механіки надає підприємствам Львова ефективну допомогу у розв'язанні наукових і технічних питань. Наукові працівники і аспіранти факультету друкують повідомлення про свої дослідження у щорічниках «Питання механіки і математики». Велике теоретичне і практичне значення має монографія М. П. Шереметьєва «Пластинки с подкрепленным краем» (1960).

Кафедри біологічного факультету встановили тісний зв'язок з колгоспами і рибними господарствами західних областей УРСР, обслідували ряд рибних господарств і розробили рекомендації по підвищенню їх продуктивності, вжили ряд заходів по боротьбі з мишовидними гризунами, розгорнули дослід, спрямовані на поліпшення пасовиськ карпатських полонин, опрацювали нові методи виготовлення і внесення в ґрунт азотобактеру під сільськогосподарські культури.

Створена в 1957 році радіобіологічна лабораторія працює над такими важливими проблемами, як механізм дії іонізуючого випромінювання на тварин, рослини, мікроорганізми, дослідження обміну білків і ліпідів за допомогою мічених атомів, застосування методу мічених атомів в екології тварин.

Вчені біологічного факультету університету дали ряд важливих монографічних досліджень. Проф. Д. П. Ярошенко надрукував «Основы учения о растительном покрове» (1951), він же у співавторстві з Є. Г. Іваницьким видав «Бур'яни західних областей УРСР» (1954). Проф. С. О. Гребінський – автор книги «Основные закономерности индивидуального развития растений» (1953). Значну практичну роль відіграла робота професора Л. С. Литвинова «О почвенной засухе и устойчивости к ней растений» (1951). Відома праця проф. Ф. Й. Страутмана «Птицы Советских Карпат» (1954). Крім того, зусиллями працівників кафедр біологічного факультету видано декілька томів наукових записок, тематичні збірники «Проблемы зоогеографии суши» (1958), «Рост растений» (1959). Всього за останні роки надруковано понад 400 наукових праць університетських біологів.

У науково-дослідній роботі кафедр гуманітарних наук університету провідне місце зайняло вивчення історії революційно-визвольного руху і соціалістичних перетворень у західних областях України. Висвітлення і характеристика історичних

Рентгенівське опромінювання біологічних препаратів

з точки зору марксистсько-ленінського вчення про роль класової боротьби дозволили спростувати антинаукові твердження ідеологів українського буржуазного націоналізму про «безкласовість» української нації, про її «відрубність» від нації російської і білоруської, про так званий «єдиний потік» розвитку української культури.

Значну творчу активність проявляють кафедри історичного факультету. Особливу увагу науковці-історики звертають на дослідження історії і культурного розвитку народів СРСР, вивчають історію країн народної демократії та особливості побудови соціалізму в них, історію класової боротьби в державах Західної Європи та Сходу.

Історики Львівського університету підтримують тісні ділові зв'язки з працівниками Інституту слов'янознавства АН СРСР, Інституту історії АН УРСР, а також з ученими країн народної демократії.

Роботи вчених історичного факультету об'єднані в 7 томів «Наукових записок», виданих силами кафедр історичного факультету, а також у тематичні збірники – «300 років возз'єднання України з Росією» (1954), «50 років першої російської революції» (1955), «Історія Львова» (1956), «40 років Великого Жовтня» (1957), «У боротьбі за Радянську владу і соціалізм» (1959). Серед окремих монографій слід зазначити праці доцента В. К. Осечинського «Галичина під гнітом Австро-Угорщини в епоху імперіалізму» (1954), Г. Ю. Гербільського «Передова суспільна думка в Галичині» (1959), І. І. Білякевича «Революционное содружество польских и российских трудящихся в 1917 году» (1957), М. Ф. Лебовича «Венгерская Советская Республика 1919 года» (1959), Д. Л. Похилевича «Селяни Білорусії і Литви в XVI–XVIII ст.» (1957), «Современный католицизм» (1960), І. І. Вейцківського «Зовнішня політика країн Західного Середземномор'я в 264–219 рр. до н. е.» (1959). За останні роки історики університету опублікували понад 350 праць.

Кафедри юридичного факультету досліджують історію правових відносин на Україні, розвиток радянського законодавства, а також законодавства країн народної демократії, розробляють такі важливі проблеми, як удосконалення радянського державного апарату і поліпшення його діяльності, зміцнення соціалістичної законності і охорона прав громадян в СРСР, зміцнення соціалістичної законності в галузі правосуддя і боротьба із злочинністю та інші питання.

Працівники юридичного факультету брали активну участь у республіканській державній кодифікаційній комісії.

Вийшло 5 томів «Наукових записок» (серія юридична), а також окремі видання робіт науковців юридичного факультету: професора П. П. Михайленка «Уголовное право УССР в период иностранной интервенции и гражданской войны» (1951), «Нариси з історії кримінального законодавства УРСР» (1959), П. О. Недбайла «Советские социалистические правовые нормы» (1959), В. А. Станіка «Уголовное право Польской Народной Республики» (1955) і інші.

Тематичною різноманітністю відзначаються в університеті роботи в галузі філології. На першому плані тут стоїть комплексна про-

М. С. Возняк

блема дослідження творчої спадщини Івана Франка, яку веде кафедра історії української літератури. Як уже згадувалося, заснований у 1948 році академіком М. С. Возняком збірник «Іван Франко. Статті і матеріали» об'єднав велику кількість авторів не тільки з числа наукових працівників університету, а й інших вищих шкіл та науково-дослідних інститутів республіки. Вийшло також чимало окремих видань з франкознавства. Серед них праці найстарішого з франкознавців академіка М. С. Возняка «Іван Франко – популяризатор передової російської літератури» (1953), «Нариси про світогляд Івана Франка» (1955), «З життя і творчості Івана Франка» (1955), роботи О. Мороза «Іван Франко – гнівний викривач українського буржуазного націоналізму та клерикалізму» (1953), «Іван Франко в боротьбі проти буржуазної ідеології» (1956), Д. Лук'яновича «Іван Франко в боротьбі проти релігії, церкви і Ватикану» (1955), А. Халімончука «Суспільно-політична сатира Івана Фран-

ка» (1955), І. Дорошенка «Естетика праці в поетичній творчості Івана Франка» (1956), М. Рудницького «Творчі будні Івана Франка» (1956), «Письменники зблизька» (1958) і інші.

В розробці цієї тематики взяли участь також наукові працівники кафедр української мови, російської літератури, філософії, політичної економії, історії СРСР, а також наукові працівники інших вузів України.

Крім вивчення творчої спадщини Івана Франка, співробітники кафедри української літератури дали важливі праці на інші теми: академік М. Возняк «Письменницька діяльність Івана Борецького

У кабінеті франкознавства

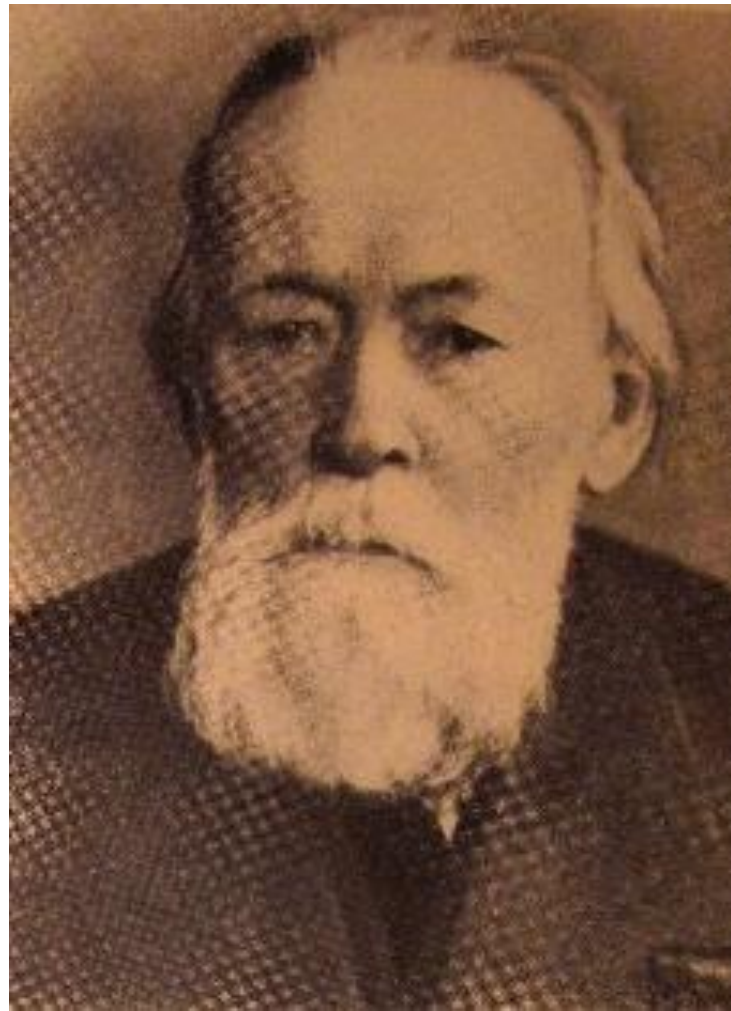
на Волині і у Львові» (1954), П. Гонтар «Українсько-чеські літературні зв'язки в ХІХ ст.» (1956), доц. Ф. Неборячок «О. С. Пушкін українською мовою» (1959), доц. С. Шаховський «В майстерні поетичного слова» (1958), «Лірика і лірики» (1960), доц. В. Лесик «Елементи теорії літератури в школі» (1959), збірник «Питання художньої майстерності» (1958), присвячений ІV Міжнародному конгресу славістів, та інші.

На кафедрі російської літератури дослідженню російсько-українських літературних зв'язків присвячені роботи проф. М. М. Пархоменка «Иван Франко и русская литература» (1950, 1954), «О. М. Горький і дожовтнева українська література» (1953) та інші. Відомі праці проф. В. Ф. Воробйова «Д. Писарев – выдающийся критик-демократ» (1953), «А. М. Горький о специфике литературы» (1958), «Гений русской и мировой литературы» (1960), доц. А. Орішина «Хрестоматия критических материалов по русской литературе XVIII века» (1959), доц. І. П. Вишневського «Закарпатські новелісти» (1960).

Делегація канадських українців у кабінеті шевченкознавства

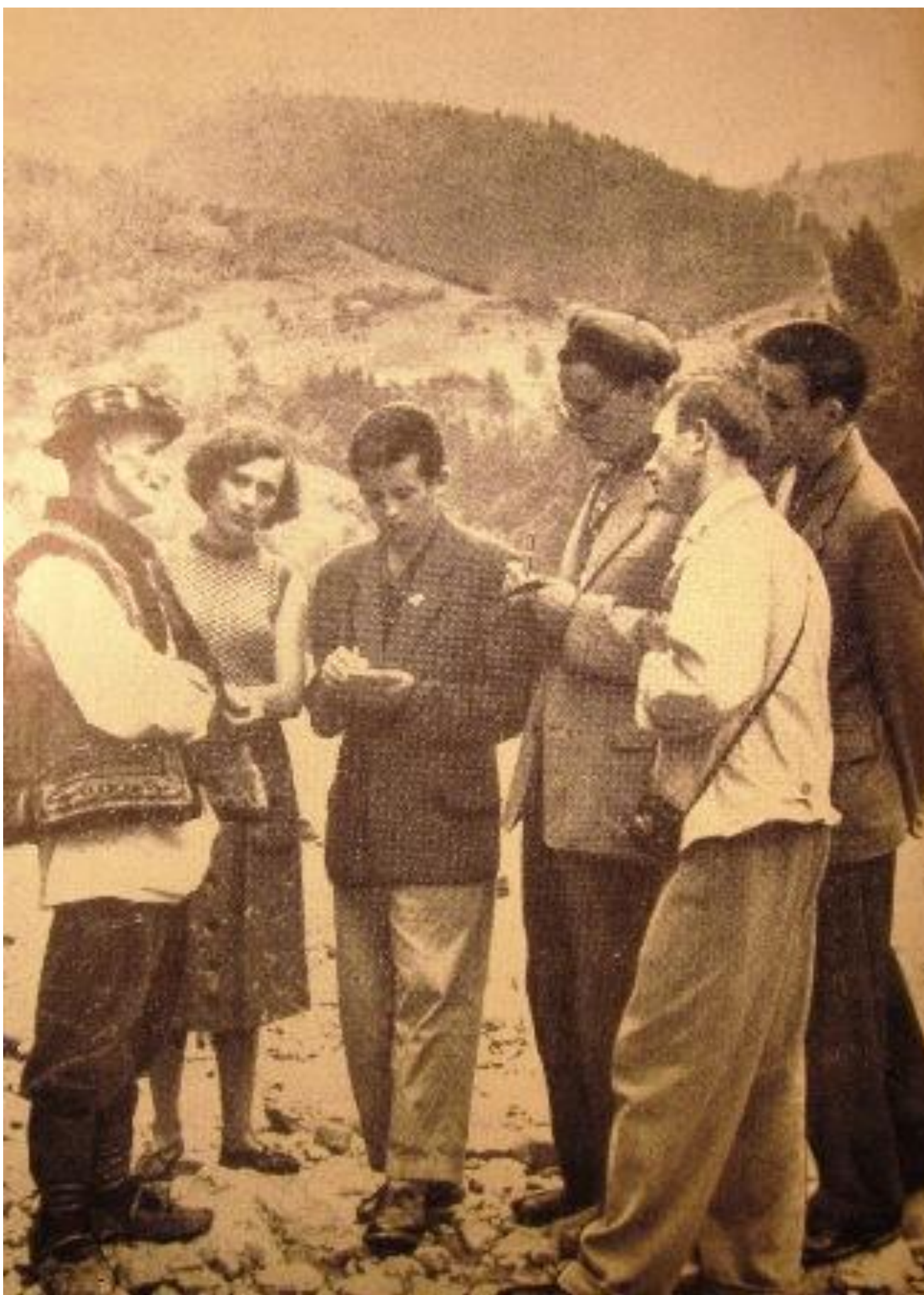

І. С. Свенціцкий

Плодотворні дослідження вели також літературознавці кафедри зарубіжної літератури. Проф. О. В. Чичерін видав праці «О языке и стиле романа-эпопеи «Война и мир» (1956), «Возникновение романа-эпопеи» (1958), у «Наукових записках» опубліковано ряд робіт науковців цієї кафедри, в яких висвітлюються зв'язки російської і української літератури з літературами західноєвропейських народів.

У галузі вивчення мов і літератур південно-західних слов'ян чимало зробили працівники кафедри слов'янської філології. Тут працював відомий славіст проф. І. С. Свенціцкий, автор багатьох праць з історії слов'янських літератур давніших часів (у 1957 році вийшли його «Нариси з історії болгарської літератури»). С. Масляк займався перекладами літературних і музичних творів слов'янських народів. В 1958 році працівники кафедри видали спеціальний збірник «Слов'янське літературне єднання», присвячений

Діалектологічна експедиція в Карпатах

IV Міжнародному з'їзду славістів у Москві. З 1948 року почав виходити збірник кафедри «Питання слов'янського мовознавства». Корисний учбовий посібник «Практикум з порівняльної граматики слов'янських мов» написав К. Трофимович.

Українсько-болгарським літературним зв'язкам присвячена також монографія доц. В. Дмитрука «Сторінки вікової дружби» (1958),

З історії української журналістики вийшла праця Й. Т. Цюха «Комуністична преса в Західній Україні» (1958).

Чимало корисного зроблено у Львівському університеті також в галузі українського і російського мовознавства. В 1956 році почали виходити збірники «Вопросы русского языкознания» і «Питання українського мовознавства».

Кафедра української мови щороку організує експедиції для збирання діалектологічного матеріалу в районах західних областей УРСР.

Праці І. І. Ковалика «Питання іменникового словотвору в східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами» й «Вчення про словотвір» у 1958 році надруковані окремими виданнями.

З кафедри російської мови і загального мовознавства вийшли праці члена-кореспондента АН СРСР В. І. Борковського «Синтаксис древнерусских грамот» (1949), проф. Є. В. Кротевича у співавторстві з Н. Є. Родзевич «Словник лінгвістичних термінів» (1957), доц. Л. А. Коробчинської «Древнерусский язык» (1958), доц. В. Б. Бродської і С. О. Цаленчука «История русского литературного языка» (1957).

В галузі романо-германської філології опубліковані праці доц. Б. М. Задорожного «Порівняльна фонетика і морфологія готської мови» (1960), доц. І. Ю. Гузар «Граматика сучасної німецької мови» (1960), а також ряд статей і брошур інших авторів.

Плодотворні дослідження в галузі класичної філології веде проф. С. Я. Лур'є («Неизменяемые слова в функции сказуемого в индоевропейских языках» – 1955, «Язык и культура микенской Греции» – 1957). Крім того, кафедра видала збірник статей «Публій Овідій Назон» (1960), присвячений 2000-ій річниці з дня народження поета.

Кафедра педагогіки досліджує і популяризує педагогічну спадщину Івана Франка, К. Ушинського, А. Макаренка, Н. Крупської та інших видатних представників прогресивної педагогічної думки. Праці кафедри видані в чотирьох збірниках «А. Макаренко», популярних серед учителів усієї республіки.

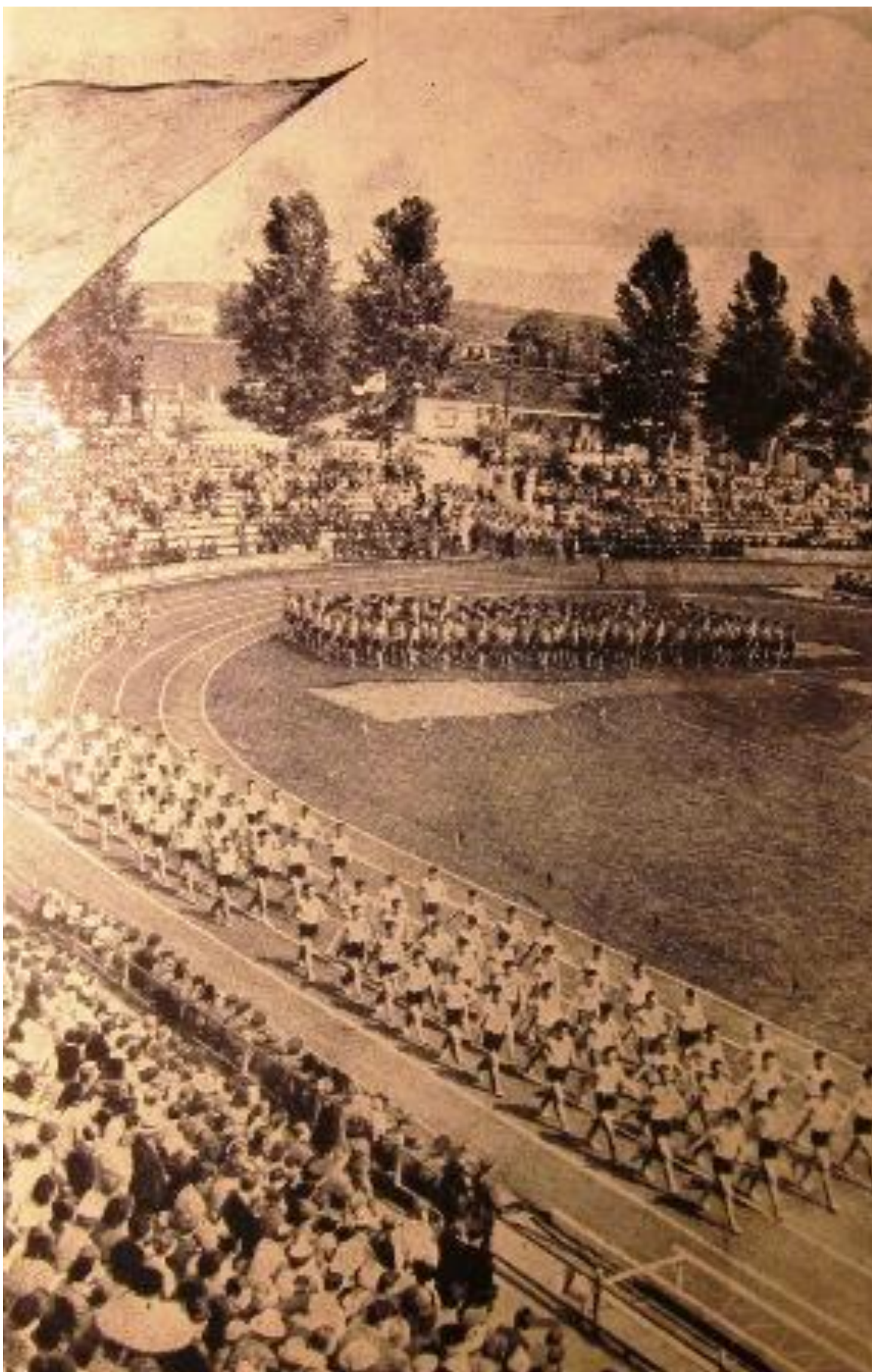
Науково-дослідну роботу кафедра педагогіки пов'язує з педагогічною практикою в школах міста й області, вивчаючи й узагальнюючи передовий досвід.

Робота кафедри фізичного виховання і спорту характеризується далшим масовим розвитком фізичної культури, підвищенням спортивної майстерності студентів. Починаючи з 1949 року, в університеті щорічно проводяться спартакіади, естафета на приз газети «За радянську науку», профсоюзно-комсомольський крос, конкурс силачів та інші спортивні змагання, які з часом перетворилися у справжні свята молодості, краси і сили. Масові змагання сприяли неухильному підвищенню спортивних результатів студентів університету. Чемпіонами Української республіки і Центральної Ради ДСТ «Наука» стали В. Кондратенко, О. Ткачук (плавання), М. Михайлюк (важка атлетика), Р. Горенштейн (шахи), В. Гусак (легка атлетика) та інші.

З ініціативи кафедри фізичного виховання в 1952 році на місці зруйнованих будинків по вул. Коперніка, 36, методом народної будови почалося спорудження комплексу спортивних майданчиків. Тут же, у гуртожитку, були обладнані спортивні зали. У цьому році буде завершене спорудження великого університетського стадіону з футбольним полем, шістьма біговими доріжками по 400 м, легкоатлетичними секторами, волейбольними і баскетбольними майданчиками, тенісними кортами.

Про широту постановки фізичного виховання у Львівському університеті говорять такі дані: за останні десять років підготовлено 9 кандидатів і майстрів спорту, 164 спортсмени I розряду, 623 – II розряду, 2677 – III розряду. За цей час у змаганнях взяло участь 49 124 чоловіка.

Кафедра веде значну наукову і методичну роботу. З 70 наукових праць викладачів 13 – це наукові посібники та статті в науково-методичних журналах.

Спортивне свято

До послуг наукових працівників і студентів Львівського університету – велика наукова бібліотека, яка має 1,5 мільйона томів. У фондах наукової бібліотеки є унікальні видання творів основоположників марксизму-ленінізму (К. Marx. *Misere de la philosophie*. Paris, 1847; К. Marx. *Das Kapital*. Bd. 1-3, Hamburg, 1867–1894; В. И. Ленин. *Деревенской бедноте*. Женева, 1903; В. И. Ленин. *Доклад об объединительном съезде*. СПб, 1906; Збірка «Світогляд К. Маркса». Львів, 1923), перші в Галичині українські видання («Русалка Дністровая», 1837; «Зоря Галицкая», Львів, 1848), велика кількість стародруків (Апостол Івана Федорова, Львів, 1574; Біблія Івана Федорова, Острог, 1581; Аделфотес. *Граматика грецько-слов'янська*, 1591; *Соборное уложение*, Москва, 1649), визначні наукові дослідження середньовіччя (Augustinus. *De civitate Dei*. Moguntiae. P. Schoeffer, 1474; Thomas Morus. *De optimo reip. statu*. Basileae, 1518; Copernicus. *De revolutionibus orbium coelestium*. Norimbergi, 1543; *Geographia Blaviana*, Amsterdami, 1662, та багато інших), рукописи

(Ambrosius Mediolan. Historia, XII s.; Petrarca Fr. Rerum memorabilium, XIVs. та інші).

Наукова бібліотека веде широкий обмін літературою майже з усіма науковими установами Радянського Союзу та з 316 науковими установами 43 країн світу, в тому числі з країнами народної демократії. В 1959 році в порядку книгообміну бібліотека одержала з-за кордону 4575 примірників різних видань.

Навіть з короткого огляду навчально-виховної і наукової роботи Львівського університету видно, якою величезною увагою і піклуванням оточена молодь Країни Рад. Готувати справжніх радянських спеціалістів, активних будівників комуністичного суспільства, озброєних найновішими досягненнями передової науки, фізично здорових і життєрадісних – головне і почесне завдання всіх радянських учбових закладів, і для досягнення цієї мети Комуністична партія і Радянський уряд не шкодують сил і коштів. У Львівському університеті створені всі умови для всестороннього розвитку майбутніх кадрів радянської інтелігенції.

Університетський стадіон

На цілину!

Студенти Львівського університету свято дотримують ленінський заповіт – кожного дня у кожному місті, кожному селі практично вирішувати те чи інше завдання громадської праці, хай невелике і просте. З цією метою в університеті організована підготовка студентів до суспільно корисної праці як лекторів-пропагандистів, керівників оркестрів, драматичних і хореографічних гуртків, інструкторів та спортивних суддів, піонервожатих. У листопаді 1960 року кваліфікація лекторів-пропагандистів присвоєна 368 студентам. Ці студенти провели понад 4000 лекцій і бесід серед населення Львова і області. Кафедра фізвиховання і спорту в 1960 році підготувала 205 громадських суддів і 6 громадських інструкторів з усіх видів спорту. В 1960–61 навчальному році підготовлено 250 громадських суддів і 150 інструкторів.

Для забезпечення культурно-побутових потреб і охорони здоров'я студентів при університеті є поліклініка, профілакторій, спортивно-оздоровчий табір у Карпатах, студентський клуб, кінозал. Юнаки і дівчата, які приїхали до Львова з інших міст і сіл, живуть у п'яти гуртожитках; у 1960 році розпочато будівництво ще одного будинку під гуртожиток на 1000 місць.

Важливою частиною процесу формування молодих спеціалістів є участь у роботі наукового студентського товариства, яке об'єднує понад 1000 студентів. Студентські наукові гуртки під керівництвом професорів і доцентів ведуть широку науково-дослідну роботу. Студенти Львівського університету щороку виступають з доповідями на студентських наукових конференціях Москви, Ленінграда, Мінська, Харкова, Києва, Ростова і багатьох інших міст. Наукові повідомлення студентів публікуються у збірниках факультетів і кафедр, бюлетенях та журналах, збірниках студентських робіт.

Молодих поетів-початківців, прозаїків і критиків об'єднує університетська літературна студія. Твори студійців публікуються в університетській багатотиражній газеті «За радянську науку», в обласних і республіканських газетах і журналах, а також у літературному альманасі університету. В літературній студії проходили творчу підготовку Дмитро Павличко. Ростислав Братунь і десятки інших відомих поетів і письменників, які вносять свій творчий вклад у розвиток радянської культури і літератури.

Останнім часом у Львівському університеті організована студія живопису, яка об'єднує 30 художників-аматорів.

Молоді співаки, танцюристи, актори охоче розвивають свої здібності у гуртках художньої самодіяльності. При клубі університету працюють 12 гуртків художньої самодіяльності, на факультетах – 25 гуртків. Успіхів добилися оркестр народних інструментів та гурток вокалістів. Симфонічний оркестр університету та солісти на обласному огляді під час підготовки до Декади українського мистецтва і літератури в Москві одержали диплом першого ступеня і взяли участь у республіканському огляді в Києві.

Силами художньої самодіяльності університету поставлені опера «Наталка Полтавка», яка з успіхом пройшла на сцені Львівського театру опери та балету, драми Івана Франка «Украдене

Максим Рильський серед студентів

щастя», Т. Шевченка «Назар Стодоля», М. Ірчана «Підземна Галичина», А. Арбузова «Иркутская история» та ін. При клубі університету організовано музичний лекторій, який відвідують 450 студентів. В студії живопису і гуртку музикознавства при кабінеті мистецтвознавства читають лекції працівники консерваторії та майстри мистецтв Львова.

Колектив Львівського університету під керівництвом партійної організації вносить свій вклад у господарське і культурне будівництво, бере активну участь у громадській роботі в місті і на селі. На Погулянці на місці піщаної гори і смітника за два роки було споруджено університетський стадіон, загальна вартість робіт якого обчислюється в 450 тис. карбованців. Крім того, студенти і викладачі університету брали участь у будівництві водопроводу астрономічної обсерваторії в Брюховичах, бурового полігону на Погулянці, спортивно-оздоровчого табору в Карпатах, у надбудові хімічного корпусу, а також допомагали колгоспам і радгоспам Львівщини та цілих земель у збиранні врожаю.

Суспільно корисна діяльність університетського колективу найширше проявляється у

шефській роботі, яка розгорнула ся вже з 1944 року і дедалі ширшала, міцніла. Університет шефствував над госпіталями і військовими частинами Львівського гарнізону, підприємствами і колгоспами Львівщини. Зараз університет веде шефську роботу серед робітників заводу автотранспорту, а також у Турківському районі Львівської області.

Тільки за 1960–61 навчальний рік працівники кафедр і факультетів та громадські організації університету створили в підшефному районі постійно діючі семінари вчителів мови і літератури, математики, фізики, природознавства, історії, географії, іноземних мов, семінар директорів і завучів шкіл. Викладачі університету провели 98 занять з учителями, прочитали понад 200 лекцій і доповідей на політичні та науково-методичні теми.

Кафедри суспільних наук систематично проводили семінари й консультації пропагандистів району.

З метою пропаганди й популяризації рішень січневих Пленумів ЦК КПРС і ЦК КП України доценти і професори університету неодноразово виїздили до Турківського району.

Каталог художніх виставок у кабінеті мистецтвознавства

У школи підшефного району в 1961 році було призначено 79 кращих випускників університету.

В Турківському районі створені і успішно функціонують підготовчі курси для вступу в університет. На різних факультетах стаціонару і заочного відділу навчається 84 уроженці Турківського району. В сільські бібліотеки підшефного району передано понад 7 тис. книжок.

Крім того, кожний факультет університету організує шефську роботу залежно від своєї спеціальності. Так, біологічний факультет допомагає колгоспам у плануванні сівозмін і розробці плану зеленого конвейєру. Для закладки садів у колгоспах факультет передав 400 екземплярів фруктових дерев. Університетські біологи підготували три брошури по вирощуванню бобу, картоплі і конюшини в умовах Турківського району. Складена також доповідна

Виступ танцювального гуртка

*Працівники географічного факультету разом з колгоспним агрономом
досліджують ґрунти Турківського району*

записка про організацію сільського господарства в Турківському районі з практичними рекомендаціями щодо підвищення продуктивності тваринництва.

Наукові працівники географічного факультету, здійснюючи польові дослідження в Турківському районі, розробили рекомендації по удосконаленню сівозмін і заходи по боротьбі з ерозійними і зсувними явищами.

Нове поповнення університету

Юридичний факультет систематично проводить семінари голів і секретарів сільських Рад з питань радянського державного права та організації роботи виконкомів сільських Рад.

Гуртки художньої самодіяльності факультетів дали в різних селах району 28 концертів.

Пам'ятна медаль на честь 300-річчя університету

Отже, шефська робота університету в Турківському районі здійснюється по всіх напрямках економічного, політичного і культурного життя.

Напруженим творчим життям живе Львівський ордена Леніна державний університет імені Івана Франка, справжній науковий і культурний центр західних областей України. Завдяки повсякденному піклуванню Комуністичної партії і Радянського уряду в ньому створені всі необхідні умови для того, щоб діти трудящих могли оволодівати висотами найпередовішої в світі радянської науки, озброюватись науковими знаннями для боротьби за побудову комунізму.

Грандіозні перспективи відкриваються перед Львівським університетом у світлі проекту нової Програми Комуністичної партії Радянського Союзу. «Перехід до комунізму передбачає виховання і підготовку комуністично свідомих і високоосвічених людей, здатних як до фізичної, так і розумової праці, до активної діяльності в різних галузях громадського і державного життя, в галузі науки і культури», – зазначається в проекті Програми і намічаються конкретні шляхи і засоби формування всебічно розвинених членів комуністичного суспільства.

Колектив Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка, зустрічаючи 300-річчя університету в обстановці творчого піднесення, у повному розквіті сил, цілком усвідомлює, які великі і відповідальні завдання стоять перед ним у справі розвитку науки і культури на благо Радянської Вітчизни.

Художник О. М. К о м а р н и ц ь к а

Фотографії Ю. П. Є р м о л е н к а

*

Редактор І. С. К в і т к о

Технічні редактори А. В. М а л я в к о ,

Т. В. С а р а н ю к

Коректори С. С. К о р п а л ,

С. О. Х а р и т о н о в а .

300 ЛЕТ ЛЬВОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА.

(На українском языке).

БГ 03561. Здано до набору 25. VIII. 1961 р.

Підписано до друку 30. IX. 1961 р. Формат

70х92 1/16. Папер. арк. 2.625. Умовн. друк.

арк. 6,1425. Обл.-вид. арк. 4,9. Тираж 5000.

Ціна 25 коп.+ оправа 5 коп. Зам. 595.

Друкарня видавництва ЛДУ

Львів. Університетська, 1 .